

מדינת ישראל
משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
האגף לחינוך קדם-יסודי

וזוהי רק ההתחלה...

תחילת שנת הלימודים
בגן הילדים

תשע"ג - 2012

ריכוז:

סימה חדר מה יפית, מנהלת האגף לחינוך קדם יסודי

צוות הכתיבה:

ד"ר ברוקס אסתר, מנהלת המחלקה להפעלה פדגוגית, האגף לחינוך קדם-יסודי
גולדהירש אורה, רכזת היחידה לטיפול בפרט ובאוכלוסיות בעלות צרכים ייחודיים,
האגף לחינוך קדם-יסודי

סקילי ענת, מדריכה ארצית ולמורשת, האגף לחינוך קדם-יסודי
קמפר צ'ריל, מדריכה ארצית באגף לחינוך קדם-יסודי, ממונה על הקשר עם הרשויות
שריר טל, גנת-מנהלת גן מצליח, מחוז מרכז
תורג'מן מירב, מדריכה ארצית לשפה ולאוריינות, האגף לחינוך קדם-יסודי

קראו והעירו:

ד"ר אלדרוקי פינוס דיאנה, מדריכה ארצית למדעים ולטכנולוגיה, האגף לחינוך קדם-יסודי
בן חמו ציונה, מפקחת מתאמת על גני ילדים ממ"ד, מחוז ירושלים
גבעון דבורה, מרכז בייקר, אוניברסיטת בר אילן
הלוי טובה, מפקחת מתאמת על גני ילדים, מחוז צפון
וורמס מרטין, מדריכה ארצית, האגף לחינוך קדם-יסודי
חטב אסתר, המפקחת הארצית על החינוך הקדם-יסודי הממלכתי-דתי
יצחקי נעמי, מפקחת מתאמת על גני ילדים, מחוז דרום
פינקיאל יהודית, מדריכה ארצית למוזיקה, האגף לחינוך קדם-יסודי
טל מיכל, מדריכה ארצית לחינוך גופני, האגף לחינוך קדם-יסודי
סהרון דלית, מדריכה ארצית למחשבים, האגף לחינוך קדם-יסודי
עץ הדר איריס, מדריכה ארצית לאמנויות בגיל הרך, האגף לחינוך קדם-יסודי
קאסם פאטמה, מפקחת ארצית על גני ילדים בחברה הערבית

תודות:

דניאלי ורד, מנהלת אשכול רמז ארלוזורוב, מחוז תל אביב
טוקרסקי הילה, גנת-מנהלת גן דקל, מחוז חיפה
יצחקי גילה, מנהלת אשכול שלל צבעים, מחוז תל אביב

עיצוב גרפי: סטודיו ורד ביתן

הוצאה לאור: משרד החינוך, גף פרסומים

שנת ההוצאה: 2012

תוכן העניינים

5	פתח דבר
7	"וזוהי רק ההתחלה..." - הקדמה
8	הימים שלפני שנת הלימודים - הכנה מטרימה לשלב המעבר
9	לעבור את הגשר...
11	ההסתגלות לגן הילדים: ליווי הילדים והוריהם בשלב המעבר ע"י הצות החינוכי
13	הצעות לפעילויות לפני פתיחת שנת הלימודים
13	מהלכים מקדימים לפתיחת שנת הלימודים
14	תחילת שנת הלימודים: הימים והחודשים הראשונים
15	פתיחת שנת הלימודים:
	• שעות הפעילות של הגן
	• שחרור ילדים לפני סיום הלימודים
17	שעות הפעילות בימים הראשונים
19	תהליך הפרידה של הילד מהוריו בכניסה לגן
21	הצעות לפעילויות להתמודדות עם פרידה
21	חפץ מעבר
22	הצעות לפעילויות בשימוש עם חפץ מעבר
24	ביסוס ההיכרות של כל ילד עם צות הגן והילדים האחרים
25	הצעות לפעילויות לביסוס ההיכרות בין הילדים
28	פעילויות המדגישות שיתופיות
30	ארגון סביבת הגן
32	רעיונות לארגון הסביבה בתחילת השנה
36	תכנון סדר היום בגן, הקניית הרגלים וכללי התנהגות לילדים
41	הארוחות בסדר היום של הגן
42	הקניית הרגלים וכללי התנהגות בתחילת השנה
43	ילדים שאינם גמולים
46	קשר ותקשורת עם הורי הילדים
47	"ביחד זה יותר..." הורים כשותפים בגן הילדים מתחילת השנה
49	המפגש הראשון עם הורים
52	עבודת צוות לקידום העבודה החינוכית בגן
53	עקרונות לקיום פגישת היערכות
56	נהלים לגנת
61	אתרי אינטרנט
63	ביבליוגרפיה ומקורות מידע לקריאה נוספת
66	נספחים:
67	הבאת ילדים לגן ושחרור ילדים בליווי אחים צעירים
69	רשימת נושאים לבדיקה לקראת שנת הלימודים
72	מסמכים פדגוגיים נבחרים ותוכניות לימודים

פתח דבר

פתיחת שנת לימודים היא התחדשות לילדים, להוריהם ולצוותים החינוכיים, המלווה ברגשות מעורבים של שמחה והתרגשות יחד עם חששות ודאגות. כל הגננות - ותיקות וחדשות - חולקות תחושות דומות של התרוממות רוח לקראת העשייה החינוכית המתחדשת, אך בה בעת תהיות לגבי העתיד וצפונותיו: מי יהיו ילדי הגן ובני משפחותיהם? מה תהיינה הדרכים להובלת תהליך חינוכי איכותי? שאלות רבות צפות ועולות לגבי פתיחת השנה וחודשיה הראשונים: ההסתגלות הרגשית והחברתית של ילדי הגן, הפרדה מההורים, הבכי המתלווה לפרידה, הקושי הצפוי בהתמודדותם עם דרישות המסגרת החינוכית ועוד. גננות חדשות, שמתמודדות לראשונה עם משימה זו, ואף אלה שעובדות שנים ספורות, מגיעות חסרות ניסיון לפתיחת השנה ומבקשות לא פעם סיוע בהבנת תהליך ההתאקלמות בגן, בקבלת מידע חשוב לגבי נהלים ואחריות, בהצעות ליצירת הקשר עם הורי הילדים ורתימתם לתהליך החינוכי ולגבי ארגון סדר היום והפעילויות בגן בתחילת השנה.

החברת "זוהי רק ההתחלה..." באה כמענה לגננות חדשות וותיקות ולצרכים העולים בתקופה רווית שינויים בתהליכים החברתיים. תוכני החוברת מבוססים על המסמך "העשייה החינוכית בגן הילדים" - קווים מנחים לצוות החינוכי (האגף לחינוך קדם-יסודי, 2010). ייחודיותה היא בהתאמת דרכי העבודה לשלבים הראשוניים של השנה, בהדגשת ההדרגתיות הנדרשת לביסוס העבודה החינוכית, בהצגת מרכזיות האינטראקציה האיכותית בין הצוות לבין הילדים, בין הילדים לבין עצמם, בין הצוות לבין הורי הילדים ובתוך הצוות עצמו. כל זאת, מתוך תפיסה מערכתית ובראייה התפתחותית. עוד יצוין כי החוברת מיועדת לכלל הגננות בכל המגזרים. אני מקווה שהחוברת תהווה עבורכן, הגננות החדשות, ואף עבורכן הוותיקות, כלי שימושי ויעיל לפתיחת שנה חדשה, ומאחלת לכן שהיא תשמש לכן מקור להשראה וליצירתיות בסלילת הדרך הייחודית של כל אחת ואחת מכן. דרך צלחה ושנה פורייה, מלאת עניין וחוויות טובות, שנה של קידום החינוך המיטבי לילדי הגנים!

סימה חדר מה יפית
מנהלת האגף לחינוך קדם-יסודי

בְּקָר טוֹב!

ע. הלל

בְּקָר טוֹבוּ

צוֹהֵל הָרְחוֹב:

לְאֵן? לְאֵן?

לְגֵן.

הַבְּקָר אוֹר

וְקוֹל צְפוֹר:

לְאֵן? לְאֵן?

לְגֵן.

הוֹלְכִים הוֹלְכִים

וּמְחִיכִים

הַיְלָדִים

הַנְּחַמְדִּים.

אֲצִים לְגֵן

חֲנֹן וְדָן

יַעַל וְרוֹת

בַּמְהִירוֹת.

שִׁמְלָה כַּחֲלָה

לְעֵנֻלָּה

וְסָרֵט לְגִילָה

וּלְיוֹאֵשׁ

יֵשׁ כּוֹבֵעַ קֶשׁ.

וְגַם לְטַל

בְּקִבּוּק וְסַל

וּיְפֵי שֶׁל סַנְדָּל.

וּלְנִסִּים

חֲלֻצַת פְּסִים.

כָּלֵם אֲצִים, כָּלֵם רְצִים.

וְאִמְהוֹת טוֹבוֹת מְאֹד

יָד גּוֹתְנוֹת

וּמְלוֹוֹת אֶת הַיְלָדִים

הַנְּחַמְדִּים.

לְאֵן? לְאֵן?

לְגֵן.

"וזוהי רק ההתחלה..."

הקדמה

הימים הראשונים בגן הם מקור להתרגשות לילדים להורים ולצוות הגן. ימים אלה משאירים חותם לאורך זמן ולעתים משפיעים גם על ההתמודדות בכניסת הילדים למסגרות חינוכיות המשכיות. מה ניתן לעשות כדי שהימים הראשונים יהיו ימים נעימים לכולם: לילדים, להורים ולצוות הגן? כיצד ניתן לתכנן את הפעילויות כדי להקל על קליטת הילדים בגן ולהוביל להסתגלותם המיטבית? כיצד ליצור בהדרגה מסגרת גנית מותאמת לקבוצת הילדים?

חוברת זו המתבססת על הקווים המנחים לצוות החינוכי בעשייה החינוכית בגן הילדים (משרד החינוך 2010), מציגה בפניכן, הגננות החדשות ואף בפני הוותיקות, דרכי התבוננות על השלבים הראשונים של השנה והצעות לעשייה חינוכית מיטבית. ההתייחסות היא לימים שלפני פתיחת שנת הלימודים, לימים הראשונים של השנה ולחודשים הראשונים, שבהם הילדים מסתגלים בהדרגה למסגרת החינוכית.

המסר העיקרי בחוברת הוא שכניסת הילדים למסגרת החינוכית בתחילת השנה היא תהליך הסתגלות, שאצל חלק מן הילדים הוא קצר ואצל אחרים הוא מתמשך כמה חודשים. לכן, מן ההתחלה יש לשים דגש על מתן מענה לצרכים הרגשיים של הילדים; כמו כן נדרשת התנהלות הדרגתית, סבלנית וסובלנית בתכנית העבודה של הצוות החינוכי. בהתאם לתנאים המשתנים ועם ההתאקלמות, ייערכו שינויים בתכנית העבודה.

הימים שלפני תחילת שנת הלימודים:

הכנה מטרימה לשלב המעבר

לעבור את הגשר...

ההסתגלות לגן הילדים: ליווי הילדים והוריהם בשלב המעבר על ידי הצוות החינוכי

כתבה: אורה גולדהירש

בעידן המודרני שבו הורים יוצאים לעבודה הן לצורכי פרנסה והן למטרות לימודים, התפתחות וקידום אישי, ילדיהם יוצאים למסגרות חוץ-ביתיות בשלבים מוקדמים בחייהם ואף עוברים ממסגרת חינוכית אחת לאחרת כבר בתקופת הילדות המוקדמת. המסגרות החינוכיות השונות דורשות מילדים צעירים להסתגל לסביבות חדשות או משתנות. המעברים הם מהסביבה המשפחתית לפעוטונים, שבהם תנאים אחרים מן הבית, ומהם - לגני הילדים, שאף בהם תנאים אחרים ודרישות שונות. המעברים הרבים כרוכים בפרידות מסביבה פיזית מוכרת ונעימה, מדמויות מבוגרים משמעותיות, שהילד יצר אתן התקשרות וביסוס אמון בהן ומקבוצת השתייכות של חברים בני גילו. טבעי, אם כן, שהסביבה החדשה נתפסת תחילה כזרה ולעתים בלתי רצויה לילד, וכניסתו אליה מלווה בחששות. לעתים חששותיהם מתגברים כי גם הוריהם, המלווים אותם בימים הראשונים לגן, בוחנים את המסגרת החדשה בדאגה ובהתרגשות מפני העתיד.

כל אחד מן המעברים מחייב את הילדים להתמודד עם דרישות חדשות רבות ומגוונות, להתאים את עצמם לציפיות שונות, לכללים חדשים, לסדר יום וארגון שונים. יחד עם זאת, כל מעבר מהווה גם התחלה חדשה והזדמנות ליצירת קשרים חברתיים חדשים, להתפתחות, לגילויים חדשים והנאות. לדפוסי ההתמודדות של הילד במעברים יש השפעות ארוכות טווח על תפקודו הכולל, על תפקודו במערכת החינוך ועל מעברים נוספים בהמשך חייו. חשוב, אם כן, לבחון מהן הדרכים שיקלו על תהליכי המעבר ויעזרו לילד לרכוש כלים וכוחות התמודדות במעברים השונים כבר מתחילת דרכו.

אף הורי הילדים חווים התרגשות לקראת הבלתי נודע עם כל שינוי ומעבר בחיי ילדם. תגובות ההורים שונות ומגוונות: לעתים הם מגיבים מתוך לחץ וחרדה ומגנים על ילדם הגנת יתר, שעלולה להאריך את תקופת הסתגלותו לסביבה החדשה. יש הורים המציבים בפני ילדם ציפיות גבוהות לתפקוד מיטבי מיד עם כניסתו למסגרת החינוכית, דבר העלול לאיים עליו ולהפחית את יכולתו להתמודד, ויש המלווים את ילדם בהתרגשות, אך בביטחון ובנינוחות.

הכנת הילד לקראת כל מעבר, ליווי ההורים בעת המעבר והתארגנות המסגרת הקולטת יסייעו להסתגלות מיטבית של הילד למסגרת החינוכית.

הכנה מטרימה יכולה לסייע לילד לבסס ביטחון

1. כדאי לאפשר לילד היכרות (שאינה חד-פעמית) עם הסביבה הפיזית: שהייה במסגרת החינוכית יחד עם ההורים, התנסות במרחבי הפעילות בסביבה החדשה, שימוש בחפצים ובאביזרים בלתי מוכרים.
2. חשוב לבסס היכרות (שאינה חד-פעמית) עם הסביבה האנושית: א. אינטראקציה אישית עם המבוגרים האמורים להיות דמויות משמעותיות עבור הילד (גננת וסייעת); ב. היכרות עם ילד אחד או יותר, שישתייכו למסגרת ויהוו את קבוצת החברים.
3. מומלץ שהמבוגרים המשמעותיים (הורים, גננות) ישוחחו עם הילד ויעניקו לו הסברה מקדימה באופן סיפורי וחיובי על אורח החיים במסגרת החינוכית אליה הוא עובר.
4. מענה אמין לשאלות שמעלה הילד יבטיח את הרגעתו ואת הפחתת פחדיו.

ליווי הילד על ידי הוריו, חיזוקו ותמיכה בו בשלב המעבר יכולים לסייע להסתגלותו

1. חשוב שהצוות החינוכי יקדם אצל הורי הילדים אמון וביטחון במסגרת החינוכית והכרה בחשיבות המעבר לגן הילדים ובתרומתו להתפתחותו המיטבית של ילדם.
 2. חשוב ליצור תקשורת ישירה ורציפה עם ההורים בשלב המעבר, לתאר את תפקודו ולהדגיש את כוחותיו ויכולותיו במטרה לחזק את האמון של ההורים בילדם, בכוחות ההתמודדות שלו וביכולתו להסתגל וליהנות במסגרת החדשה.
 3. חשוב להבהיר להורים כי קשיים במעבר למסגרת חדשה הם נורמטיביים ומהווים תהליך התפתחותי טבעי במצבי שינוי.
 4. חשוב לחזק את ביטחון ההורים בהיות הגן סביבה המגנה על ילדם ולהפחית את חרדתם לשלומם של הילד.
- לעתים מתעוררים קשיים בהסתגלותם של ילדים במעברים. ניתן לזהותם בשלושה תחומים מרכזיים: קשיים ארגוניים – קשיים בהתארגנות והתמצאות בסביבה החדשה ובארגון הזמן, בשימוש באביזרים ובחפצים אישיים; קשיים קוגניטיביים – קשיים ביכולת ריכוז, בהבנת ההתרחשויות והדרישות, בזיכרון ובפתרון בעיות; קשיים חברתיים – קשיים בשליטה העצמית ובהתמודדות עצמאית וכן קשיים המתעוררים על רקע המפגש עם ילדים בלתי מוכרים והציפייה ליצור אתם קשרי חברות.

התארגנות המסגרת החינוכית והצוות החינוכי לקליטת הילדים תורמת להסתגלות בשלב המעבר

1. היערכות לקליטת הילדים מתוך הבנת הקשיים שהמעבר טומן בחובו
2. אינטראקציה אישית של הכלה ותמיכה בין הצוות החינוכי של הגן לבין כל אחד מן הילדים
3. הבעת סובלנות כלפי ילדים המגלים קשיים בשלב המעבר והבעת אמון ביכולתם להסתגל
4. מתן לגיטימציה לתחושות השונות שחשים ילדים והוריהם, והדגשת האוניברסליות של קשיי מעבר
5. פעילויות והתנסויות שמטרתן לעזור לילדים לעבד תהליכי פרידה ומעבר
6. אקלים חינוכי מיטבי המשדר תחושת מוגנות וביטחון אצל הילדים והוריהם
7. שיתוף ההורים בתהליכי ההסתגלות של ילדם ותמיכה בהם
8. הכרה בקיומם של הבדלים בין-אישיים בתהליך ההסתגלות והימנעות מתיוג מוקדם

הצעות לפעילויות לפני פתיחת שנת הלימודים

מוצע לקיים אחד או יותר מן המפגשים המוצעים להלן. לכל אחד מן המפגשים, לפי בחירת הגננת, כדאי לשלוח למשפחות, כשבועיים לפני המפגש, הזמנה שתכלול ברכה מצוות הגן לפתיחת שנת הלימודים תוך ציון שם הגן הגננת והסייעת, השעה ותוכן המפגש בקצרה.

מפגש פרטני (עם הילד או ללא הילד לבחירת הגננת) עם הורי כל אחד מילדי הגן: קשר של אמון הדדי ושיתוף בין צוות הגן לבין הורי כל ילד יתרמו להסתגלות הילד לגן, יקדמו את הביטחון שלו בכניסתו למסגרת החדשה ויסייעו בביסוס תחושת השייכות שלו. מוצע לקיים מפגש פרטני ראשוני לפני תחילת השנה, במטרה לאפשר לכל ההורים להכיר את הגן. ההורים יוכלו להעביר לגננת מידע על ילדם ולהציג את ציפיותיהם. מומלץ לרשום את הדברים העיקריים שעלו בכל מפגש ולצרפם לתיקו האישי של הילד.

מפגשי היכרות עם הילדים וההורים בקבוצות קטנות: מומלץ להזמין כמה ילדים והורים בקבוצה קטנה למפגשים קצרים להיכרות עם הגן והצוות. רצוי לנסות ליצור קבוצות לפי קרבת המגורים, כך יוכלו ילדים שגרים בשכונות

להכיר זה את זה ולחוות חוויה משותפת עוד לפני כניסתם לגן. במפגשים אלה חשוב לערוך היכרות קצרה בין הילדים והצוות, לערוך סיור מודרך בכל מרחבי הגן להיכרות עם הסביבה הפיזית (חשוב, למשל, שילדים ידעו היכן השירותים של הגן – לא פעם נושא רגיש זה מעורר חרדה אצל הילדים). בסיור אפשר להציג צעצועים, משחקים, ספרים וכולי. חשוב לעודד סקרנות ועניין אצל הילדים ולהבטיח, שעם כניסתם לגן יוכלו לעשות שימוש יומיומי בכל המוצע בגן.

אספת הורים ראשונה (ראו הרחבה בעמוד...: המפגש הראשון עם ההורים).

מפגש קבלת פנים אפשר להזמין את כלל ההורים והילדים למפגש קצר לשם פתיחה חגיגית של שנת הלימודים וחוויה משותפת. מומלץ שהמפגש יכלול: סיפור קצר, שיר או ריקוד, וכיבוד קל. דבקית או תליון עם שם הילד עשויים לזרז את הכרת שמות הילדים ולתרום להתייחסות אישית בקבלת הילדים (מפגש כזה מתאפשר רק באזורים בהם יש מרחב המספיק לכך ללא התארגנות ממושכת).

איסוף מידע (מתוך: "כדאי לדעת")¹

אמצעי יעיל לניהול הגן עשוי לשמש דף מידע, שבעזרתו אפשר לרכז פרטים על ילד ועל בני משפחתו. דף המידע מסייע לגננת בעבודתה עם הילד היחיד ועם כלל הילדים בגן. להלן דוגמאות לפרטים והצעה לדף איסוף מידע:

- מידע חיוני על הילד: פרטים מזהים, במה אוהב הילד לעסוק לפי דעת הוריו, מי הם חבריו הקרובים, בעיות בריאות, מי מביא את הילד לגן ומי מחזירו,² כל עניין שלדעת ההורים חשוב ליידע בו את הגננת.
- מידע חיוני על ההורים: פרטים מזהים, מקום עבודתם, כתובתם, מספרי טלפון. (גננת זקוקה למידע זה בהזדמנויות שונות).
- מידע על המשפחה: מספר הנפשות בבית, שפת הדיבור וכל מידע חיוני נוסף.
- בקשות מהגננת: מקום ריק לבקשות מיוחדות שהורים רוצים להפנות לגננת.
- חשוב: המידע שייאסף הוא לשימוש הגננת, הוא חסוי, וראוי ליידע את הורים שללא ידיעתם לא יימסר מידע זה לאיש.

1 כדאי לדעת – מדריך לניהול גן ילדים, נכתב באגף לחינוך קדם-יסודי, 1997. ניתן לעיין בו במרכזי פסג"ה ובספריות.

2 ראו בנספח המלצות האגף לחינוך קדם-יסודי וארגון "בטרם": הבאת ילדים לגן ושחרור ילדים מגן בליווי אחים צעירים (מתחת לגיל 10).

מהלכים מקדימים לפתיחת שנת לימודים

(מתוך: "כדאי לדעת")

1. לגננות חדשות: יצירת קשר עם רכזת הגנים מנהלת מחלקת גני ילדים או האחראי לחינוך ברשות, לשם קבלת תדרוך על נוהלי העבודה ותחומי האחריות המקובלים במקום:
 - קבלת מפתחות הגן
 - קבלת רשימת ילדי הגן
 - ארגון חומרי עבודה וניקיון (יש רשויות המספקות זאת ואחרות הדואגות למימון רכישתם)
2. התוודעות אל המערך המסייע בגן: הגננת המשלימה, פסיכולוג מהשירות הפסיכולוגי-חינוכי ביישוב, יועצת חינוכית לגיל הרך וגורמים נוספים אם קיימים.
3. מפגש של צוות הגן לפני פתיחת שנת הלימודים (ראו פירוט בעמוד...)

מגוון רחב של משפחות ותרבויות מרכיב את קהילת משפחות הילדים. חשובה מודעות ורגישות כלפי שונות מכל סוג שהוא (מקרים של ילדים האלרגיים למוצרי מזון מסוימים, בעיות בריאות, עולים חדשים שאינם שולטים בשפה, ילדים משולבים וכולי). לעתים יש חשיבות לשיתוף כלל ההורים במידע רלוונטי לגבי ילד בגן (לדוגמה, איסור על הבאת בוטנים לגן כאשר יש ילד אלרגי) אך מתוך הקפדה על חיסיון.

תחילת שנת הלימודים:

הימים הראשונים
והחודשים הראשונים
של שנת הלימודים

פתיחת שנת הלימודים

פתיחת שנת הלימודים מהווה מעבר חד מהחופשה ומהשהות בבית אל מסגרת חדשה שבה נהלים, דרישות וסדר יום, השונים במהותם מהמסגרת הביתית. חשוב לקיים הדרגתיות בשעות הפעילות בגן ובדרישות המופנות לילדים. תשומת לב מרבית יש לתת לקשיי הסתגלות של ילדים שהורגלו במסגרות חינוכיות קודמות לשינה בשעת הצהריים ולארוחת צהריים מוקדמת. ילדים אלה זקוקים להדרגתיות בפעילויות ולמנוחה בפינות שקטות, שחשוב ליעד למטרה זו בתחילת השנה. ליווי ילדים צעירים על ידי מבוגר תומך ומרגיע בשעות שבהן הילדים מגלים סימני עייפות, יעזור להם לעבור את התקופה הראשונה ולהסתגל לסדר היום של הגן.

1. שעות הפעילות של הגן

1.1. גן הילדים הוא מסגרת לימודית חינוכית המאורגנת בסדר יום מתוכנן העונה לצורכי כל ילד כפרט וצורכי קבוצת הילדים ככלל. הוצאת ילדים מן הגן לפני סיום יום הלימודים עלולה לשבש את העשייה החינוכית ואת ההתנהלות השגרתית. לכן, אין לשחרר ילדים מן הגן לפני סיום יום הלימודים.

שחרור מוקדם של ילדים מן הגן יאושר במצבים המוגדרים בסעיף 2.

1.2. להלן שעות ההתחלה והסיום של הלימודים בגן:

1.2.1. יום לימודים בגן ילדים מתחיל בשעה 7:55 ומסתיים בשעה 14:00, וביום שישי בשעה 12:45.

1.2.2. בגן שמתקיים בו יום לימודים ארוך יום הלימודים מתחיל בשעה 7:55 ומסתיים בשעה 15:40, למעט יום בשבוע שנקבע כיום קצר ומסתיים בשעה 13:10, ויום שישי שבו הלימודים מסתיימים בשעה 12:00.

2. שחרור ילדים לפני סיום הלימודים

במצבים המפורטים להלן תאושר הוצאת ילדים מן הגן לפני סיום יום הלימודים בכפוף לנהלים ובאישור ההורים.

א. ילדים המוסעים לצהרונים

2.1. ילדים המוסעים בקבוצה לצהרונים ואשר מבוגר מטעם הצהרון אחראי להוצאתם מהגן ולליווי הילדים למסגרת הצהרון.

2.2. לצורך שחרורם המוקדם מן הגן, יש לנהוג כמפורט להלן:

הילדים המוסעים לצהרונים ישוחררו בשעה 13:30 בלבד.

הורי הילדים ימלאו ויחתמו על טופס בקשה (ראה נספח א'), הטופס יתויק בתיק ניהול הגן.

ב. ילדי גן טרום חובה

2.3. ילדים בשנתון גן טרום-חובה גילי 3, הנכנסים לראשונה לגני הילדים של מערכת החינוך הציבורית, ואשר לדעת הוריהם נדרש להם זמן ארוך יותר להסתגלות למסגרת שעות יום הלימודים המלא.

2.4. לצורך שחרורם המוקדם מן הגן יש לנהוג כמפורט להלן:

- הילדים של שנתון טרום חובה שהוריהם יבחרו לקצר את שעות שהותם בגן, ישוחררו בשעה 13:30 בלבד למשך חודשי השנה הראשונים ולכל המאוחר עד ה-1 בינואר של שנת הלימודים.
- הורי הילדים ימלאו ויחתמו על טופס בקשה (ראה טופס בנספח ג'). הטופס יתויק בתיק ניהול הגן

2.5. ההורים יוכלו לפנות לגננת בכל עת, לפני ה-1 בינואר, בהתאם להסתגלות ילדם, בבקשה לשנות את מועד חזרתו מן הגן לשעה 14:00, שהיא שעת סיום יום הלימודים בגן, ולהתחייב בחתימתם, שזו תהיה מעתה שעת חזרתו מן הגן עד סוף שנת הלימודים. מרגע שיתחייבו על שינוי החלטתם, לא ניתן יהיה לשנות שוב את שעות היציאה מן הגן. (ראה טופס בנספח ג') הטופס יתויק בתיק ניהול הגן

ג. שחרור מוקדם חד פעמי

אם עולה צורך לשחרר את אחד הילדים לפני סיום יום הלימודים, יבוא לקחתו ההורה או מי שנשלח על ידו בצירוף מכתב ייפוי כוח חתום על ידי ההורה.

ד. מקרים מיוחדים וחריגים

2.6. במקרים מיוחדים וחריגים לדוגמה: במקרים בהם קיימת בעיית בריאות, כאשר הילד זקוק לטיפולים הניתנים לו מחוץ לגן בשעות פעילות הגן וכן במקרים חריגים אחרים, בהם מתבקשת הוצאת ילד גן לפני סיום יום הלימודים, ניתן יהיה לפנות בבקשה למנהל/ת המחוז לקבלת אישור להוצאת הילד לפני סיום יום הלימודים

(מתוך חוזר מנכ"ל.....)

תכנון סיום יום הלימודים בגן:

בהתייחס לאמור בחוזר יהיו שתי תחנות יציאה בחודשי השנה הראשונים לצורך הסתגלות חלק מן הילדים ולבקשת הוריהם. מצב זה עלול להפר איזון בסיום יום הלימודים, ולכן יש צורך להתארגן באופן שיאפשר לצוות הגן להשגיח על הילדים ולהיפרד מהם ביציאתם המוקדמת, ובו זמנית - להעניק תחושת ביטחון לנשאים בגן, עד לתחנת היציאה השנייה, ולספק להם פעילויות מהנות מרגיעות וחינוכיות.

חשוב לדאוג לארגון סדר היום כך, ששחרור הילדים בתחנה הראשונה לא ישבש את מהלך הפעילויות.
(ראו עמוד ... תכנון סדר היום בגן, הקניית הרגלים וכללי התנהגות לילדים)

שעות הפעילות בימים הראשונים:

לימודים בגני ילדים בימים הראשונים לשנת הלימודים

על פי חוזר מנכ"ל מ"ח/1, תשמ"ח 1988.
עדכון שעות הסיום בהתאם להסכם שנחתם בין הסתדרות המורים ומשרד החינוך.

1. בגני ילדים לגילאי חובה יתקיימו הלימודים כסדרם למן היום הראשון.
2. בגנים שמבקרים בהם ילדים בני 3-4 יתקיימו הלימודים כדלהלן:
ביום הראשון לשנת הלימודים: בשעות 8:00-10:00.
ביום השני לשנת הלימודים: בשעות 8:00-11:00.
מהיום השלישי והלאה יתנהלו הלימודים כסדרם.
3. על אף הנאמר בסעיף 2, ילדים שזו להם שנת לימודיהם השנייה בגן הילדים, ישהו בגן עד עד השעה 14:00 מן היום הראשון.
4. בכל מקרה, מן היום הראשון תשהה הגננת בגן הילדים עד לשעה 14:00.
מן היום הראשון ישהה צוות הגן בגן הילדים עד סוף יום הלימודים.

הימים הראשונים בגני יום חינוך ארוך (יוח"א)

הנחיות להפעלת יוח"א בשבוע הלימודים הראשון בגנים המאריכים את יום הלימודים באמצעות תכנית של"ב 41 (יוח"א):
שבוע הלימודים בן 41 שעות יחל מהשבוע הראשון ללימודים על פי הדירוג המפורט להלן:

1. ביום הראשון לשנת הלימודים ישהה כל צוות הגן כמקובל, החל משעות פתיחת הגן.
2. ילדים אשר ביקרו בשנה הקודמת בגן יסיימו את הלימודים ביום הראשון והשני לשנת הלימודים בשעה 13:30; בגני "אופק חדש" יסיימו בשעה 14:00.
מהיום השלישי ואילך יתנהלו הלימודים כסדרם.

3. אם בימים הראשונים ללימודים ילדים חדשים מביעים קשיי הסתגלות, תתאם הגננת עם הורי הילדים את שחרורם של אותם הילדים מהגן בשעה מוקדמת יותר. הגננת תיידע את המפקחת.

ימים	תלמידים ותיקים	תלמידים ותיקים ב"אופק חדש"
ביום הראשון	עד השעה 13:30	עד השעה 14:00
ביום השני	עד השעה 13:30	עד השעה 14:00
ביום השלישי	עד סוף יום הלימודים 15:40	עד סוף יום הלימודים 16:00
ביום הרביעי	כסדרם	כסדרם

מן היום הראשון ישהה צוות הגן בגן הילדים עד סוף יום הלימודים.

זמן ההסתגלות של הילדים למסגרת החדשה שונה מילד לילד. ילדים מביעים את קשייהם במגוון דרכי ביטוי: בכי בלתי פוסק, תגובות כעס, נטייה להתבודדות, תוקפנות ועוד. רגישות ותשומת לב מיוחדת נדרשות מצוות הגן כלפי כלל הילדים ובפרט כלפי הילדים המתקשים. ארוחה קלה בשעות שבהן ניכר אי-שקט בתפקוד חלק מן הילדים, יש בה כדי להפיג עייפות ולמנוע תחושת רעב. יצירת אקלים גן מיטבי היא משימה שחשוב להתחיל בה מתחילת שנת הלימודים. הענקת תחושת מוגנות אישית לילדים ופיתוח תקשורת בין-אישית בין כל באי הגן, יאפשרו התאקלמות מהירה יותר של הילדים בגן. אלה יניחו את הבסיס ליצירת אמון וקשרים חיוביים

תהליך הפרידה של הילד מהוריו בכניסה לגן

תהליך פרידה רגיש של הילד מהוריו בכניסה לגן במהלך הימים הראשונים, יוביל את הילד צעד אחר צעד לתחושת ביטחון בכניסתו לגן בעת הפרידה מהוריו. הפרידה בתחילת השנה, עם הכניסה למסגרת הגן, קשה לעתים הן לילדים והן להוריהם. חשוב לאפשר להורים לשהות בתחילת היום במחיצת ילדיהם בגן ולעודד אותם להיפרד מהם בקצב המתאים לכל ילד. הגבירו את ביטחון ההורים שבהעדרם יהיו הילדים בהשגחת הצוות, שייענה לצורכיהם ויהיה זמין להם בכל עת.

חשוב לנקוט גמישות ולאפשר, במידת הצורך, את שהות ההורים לזמן ארוך יותר עם ילדיהם. יחד עם זאת, חשוב לעודד את הפרידה ואת עזיבת ההורים ולעזור לילד בעת יציאתם מהגן, על ידי ליווי ותמיכה של אחד מצוות הגן. יש ילדים שנפרדים בקלות בימים הראשונים הקשות ומתקשים להיפרד דווקא לאחר ימים אחדים. לדעתי צריך להשאיר את המונח השהייה של תגובת הפרידהזוהי תגובה נורמטיבית שאינה מדאיגה וחשוב להיערך עם צוות הגן וההורים על מנת להיענות לילדים אלה ולאפשר הוריהם לשהות עמם לזמן מה. גננות חוששות שאם אחרי שבוע - בשלב שבו רוב הפרידות כבר מתרחשות באופן זורם - יתעכבו בגן הורי הילדים שלפתע מתקשים להיפרד, יתעוררו קשיי פרידה גם אצל ילדים שכבר התגברו, וגם הם ירצו שהוריהם יישארו. הניסיון מלמד שסבלנות ואמון בילדים יבטיחו שתוך זמן קצר רוב ילדי הגן יצליחו להיפרד מהוריהם.

"טקסי פרידה" קבועים יקלו על ילדים והורים שקשה להם להיפרד. חשוב לעודד אותם למצוא טקס יומיומי שיסמל את הפרידה כמו נפנוף לשלום מהחלון, הפרחת "נשיקת אוויר" ועוד. חשוב להדגיש בפני ההורים כי רגע הפרידה הוא משמעותי, ולכן חשוב להיפרד לשלום מהילד ולא "להיעלם". הורים נוטים לעתים להתגנב בחשאי מהגן על מנת "לחסוך" את הבכי שבפרידה. היעלמות זאת גורמת לילד חרדה ואינה מאפשרת לו להסתגל לשהות בגן בביטחון. מחקרים מצאו כי ילדים שהוריהם "נעלמו" להם הגיבו לאורך זמן בחוסר רוגע והתקשו להתרכז בפעילויות.

הערה: בכל גן יש כמה ילדים שקשיי הפרידה שלהם מתמשכים לאורך תקופה ארוכה יותר. גמישות וסיוע של צוות הגן חשובים במצבים אלה לילד ולהוריו. חשוב לשים לב כי גם במהלך היום יש שונות בקצב ההתאקלמות של הילדים

וביכולתם ליטול חלק בפעילויות הגן. יש ילדים המרבים לבכות בבוקר ונרגעים במהלך היום; אחרים בוכים במשך שעות רבות או לקראת סיום יום הפעילות. חלק מן הילדים מתבודדים, נצמדים לגננת ולסייעת וכולי. כל ההתנהגויות הללו בחדשי השנה הראשונים הן נורמטיביות ואינן מדאיגות. ליווי של הצוות ותיווך רגשי מכיל, יעזרו לילדים אלה לעבור בהצלחה את השלבים עד להסתגלותם המלאה. חשוב לסכם עם ההורים שבכל יום בעת הפרידה מילדם, יודיעו לו מי יבוא לקחתו בסיום יום הלימודים. ילדים זקוקים להכנה ומתקשים להתמודד עם הפתעות.

נְשִׁיקָה בְּכִיס

שלומית כהן אסיף

קח אֶת הַנְּשִׁיקָה
שְׁמַר אוֹתָהּ בְּכִיס.
אם תֵּלֵךְ לְאֵבוֹד
אם מִיִּשְׁהוּ יִרְבִּיץ
אם מִיִּשְׁהוּ יִקְעִיס
יֵשׁ לָךְ נְשִׁיקָה בְּכִיס.

אם תִּהְיֶה עֶצוּב
אם דְּמָעָה שֶׁל גֶּשֶׁם
תִּרְקַד לָךְ עַל רִיס.
יֵשׁ לָךְ נְשִׁיקָה בְּכִיס.

הצעות לפעילויות להתמודדות עם פרידה

"מה יש לי בכיס?"

השיר "נשיקה בכיס" מאפשר הזדהות עם מצב רגשי ושיח רגשי מתווך על ידי הגננת. שיתוף הילדים בשאלות כגון: "מה היית ממליץ³ לילד (בשיר) כדי להתגבר?", או "באילו מקרים נוספים יכול הילד להוציא את הנשיקה מהכיס?" בעקבות השיח אפשר לזמן לילדים חומרי יצירה וליצור "כיסים". הילדים יוכלו לבחור דמויות שאליהן ישלחו נשיקות מתוך הכיס - אימא, אבא, חבר טוב, סבתא, סבא ועוד.

"הגמד מרגיע גיע"

סיפור נוסף שממחיש את רעיון הפרידה הוא "ליאור בכה כשאמא הלכה" מאת שולה מודן (1987), בעקבותיו ניתן לשאול "אם היית הגמד מרגיע גיע, איך היית מרגיע את ליאור?"

"בובה אני"

מפגש משותף של הורים וילדים באמצעות פעילות חווייתית בצירוף בובה או בובת יד, אשר תהווה דמות מלווה לאורך החודש הראשון בגן. לדוגמה: בתחילת השנה, הבובה תברך "ברוכים הבאים לגן פשוט", ואולי "תדקלם" או "תשיר" עם הילדים וההורים קטע שמטרתו לרכך את תהליך הקליטה בגן. לדוגמה, השיר "נשיקה בכיס" מאת שלומית כהן אסיף או הספר "נא להכיר" מאת חגית בניזמן. ניתן לבחור גם את השיר המולחן מן המקורות בלחן עממי "הנה מה טוב" או "שני אורחים" מאת שמואל בס ומרק לברי (מתוך "זמר לך לגיל הרך" - שירים לכל עת, 2009).

חפץ מעבר

"חפץ מעבר" הוא מושג המתייחס לחפץ אישי שפעוטות מאמצים לעצמם והעוזר להם ומרגיע אותם ברגעי משבר בעת מעבר משהות עם ההורה ותלות בו לצורך הירגעות. חפץ מעבר תורם ליכולתו של הילד להירגע באופן עצמאי והוא מהווה פתרון להתמודדות עם חרדה, אי-שקט ומשבר. הוא משמש כעזר

3 השימוש בלשון זכר הוא מטעמי פישוט בלבד. בכל מקום בו נזכר לשון זכר, הכוונה היא ללשון זכר ונקבה כאחד.

לפעוט בעת פרידה מההורים ומעניק לו ביטחון לפתח את עצמאותו ולהתמודד עם הפרידה. חפץ מעבר יכול להיות חיתול, שמיכה, בובה, דובי או כל חפץ אישי אחר, המלווה את הילד משלבים מוקדמים בינקותו. לא כל הילדים מאמצים לעצמם חפץ מעבר, אבל אלה שכן - "קנאים" לריחו, לצורתו ולדרך השימוש בו ולכן, לעתים לא ניתן להחליפו באחר או לכבסו כדי לא יאבד את ייחודו.

בתהליך הפרידה מההורים, יש ילדים המביאים, נאחזים ונצמדים לעתים לחפץ המעבר האישי שלהם. ניתן לראות בכך תגובה בריאה והתמודדות יעילה עם הקושי שבפרידה. בתחילת השנה חשוב לאפשר לילדים להביא מהבית חפצים אישיים. בהמשך, ועם ההסתגלות, ניתן להגדיר פרק זמן שבו יכולים הילדים לאחוז בחפץ ואחר כך להניחו במגרה האישית. למשל, עד מפגש הבוקר. כאשר ילד מתקשה להיפרד מהחפץ, אפשר להבטיח לו כי בכל עת הוא יכול לגשת למגרה "לפגוש את החפץ". מתן אפשרות זו משחרר את הילד מדאגה ומאפשר לו להיפרד מהחפץ. בהדרגה, כאשר הילד ירגיש בטוח בסביבתו ויסמוך על יכולתו העצמאית, תתרחש הפרידה מחפץ המעבר ללא קושי. יש ילדים שמביאים מהבית חפצים, שאינם בהכרח חפץ מעבר קלסי; יש המביאים כל יום חפץ או משחק אחר. הנטייה לכך נעוצה באותם גורמים: חיפוש החיבור בין הבית לגן. באמצעות החפץ, הילד מתחזק ונעשה בטוח יותר בכניסתו לגן. חשוב לאפשר זאת בתחילת השנה.

הצעות לפעילויות בשימוש עם חפץ מעבר **"יש לי, יש לי!" (פעילות מוצעת לקבוצה קטנה)**

הילדים יוזמנו להביא מהבית בובה או דובון, חפץ או משחק. הם יוכלו, אם יבחרו בכך, להציג אותם לחברים. הם יוכלו להסביר מדוע בחרו בחפץ, מה מיקומו בבית, מי נתן להם אותו ומה הם מרגישים כלפיו. אפשר לצלם תמונה של כל בובה/ דובון/ חפץ בנפרד, תמונה של כל ילד עמו, תמונה של כל הבובות, דובונים וכולי ביחד והבובות או כל הבובות, הדובונים והילדים ביחד "תמונת מחזור". כדאי להציג את התמונות באלבום כדי שהילדים יוכלו בהמשך לחזור ולספר על הבובות, דובונים, חפצים... שהם בחרו.

משחקיית השאלה - השאלת משחק מהגן לבית

ניתן ליצור משחקיית השאלה של משחקים בגן (בדומה לספרייה). בנוסף על הבאת חפץ מעבר מהבית לגן (בובה, דובון, ארנב וכולי), ניתן ליצור חיבור גם על ידי הבאת חפץ מהגן אל הבית. ניתן לאפשר בכל יום לקבוצת ילדים (5-6 בכל פעם) לשאול מהגן חפץ אחד (בובות, דובונים וכולי) עד למחרת. חשוב להדגיש בפני ההורים את חשיבות יצירת הקשר בין הגן לבית ולהציע להם לצלם או לרשום מה הילדים בוחרים לעשות עם החפץ ששאלו מהגן לביתם: להאכיל

אותו, לטפל בבובה "החולה", להשכיב לישון, לצאת לטייל וכולי. את התמונות והתיעוד יתבקשו ההורים לשלוח לגן כדי לשתף את הילדים האחרים ב"מה קרה עם הבובה/דובי בבית של עדי?"

אָנִי אוֹהֵב

יהונתן גפן

אָנִי אוֹהֵב שׁוֹקוֹלָד וְעֵגוֹת גְּבִינָה
וְאַרְטִיק וְסִפְרִיּוֹת וְתוֹת גָּנָה
אָנִי אוֹהֵבֶת יְמֵי הַלֵּדָת וְשִׁקְיוֹת עִם דְּבָרִים טוֹבִים
וְאֵת הַשֶּׁמֶשׁ וְאֵת הַיָּרֵחַ וְגַם כְּמָה כּוֹכָבִים.

אָנִי אוֹהֵב אֶת הַחֶרֶף וְאֵת הַקִּיץ וְאֵת הַסֵּתָו
וְאֵת הָאֵבִיב וְאֵת מָה שֶׁעֵכְשׁוּ
אָנִי אוֹהֵב אֶת גְּלִית בְּעֶקֶר עִם צְמוֹת
וְאֵת זֹאת עִם הַנְּמָשִׁים וְאֵת זֹאת עִם הַגְּמוֹת.

אָנִי אוֹהֵב אֶת אִמָּא וְאֵת אָבָא גַם
וְאֵת שׁוֹלֵה הַגְּנָנִת וְאֵת הַדּוֹדָה מְרִים
אָנִי אוֹהֵב אֶת סָבָא וְאֵת סִבְתָּא אָנִי אוֹהֵב אֶת אַחֹתִי
אֲבָל הַכִּי הַכִּי הַרְבֵּה אָנִי אוֹהֵב אוֹתִי.

אָנִי אוֹהֵב אֶת הַחֶרֶף וְאֵת הַקִּיץ וְאֵת הַסֵּתָו
וְאֵת הָאֵבִיב וְאֵת מָה שֶׁעֵכְשׁוּ
אָנִי אוֹהֵב אֶת גְּלִית בְּעֶקֶר עִם צְמוֹת
וְאֵת זֹאת עִם הַנְּמָשִׁים וְאֵת זֹאת עִם הַגְּמוֹת.

ביסוס ההיכרות של כל ילד עם צוות הגן והילדים האחרים

בתחילת השנה הילדים אינם מכירים זה את זה וחשים בדידות. מקצתם יודעים ליצור באופן טבעי קשרים עם אחרים ומוצאים במהירות חבר למשחק. לעומת זאת, יש ילדים המתכנסים בעצמם ומתקשים להתקרב לילדים בסביבתם. כל ההתנהגויות המתוארות לעיל הן נורמטיביות ומתאימות לשלב זה של השנה. תיווך גלוי וסמוי של צוות הגן ליצירת תקשורת בין הילדים הוא בעל חשיבות מרבית בתחילת השנה. תהליך היכרות, פעילויות מהנות בקבוצות קטנות ומתחלפות יעזרו לילדים להתקרב זה לזה ולהרגיש שייכות.

חשוב לזכור: כל ילד הנכנס למסגרת הגן זקוק לקרבת המבוגרים (גננת וסייעת), ליחס אישי חם ותומך, להכוונה ולתיווך רגשי, להרגעה במצבי קושי ולעידוד המביע אופטימיות ואמון ביכולתו של הילד להתמודד.

תפקידיה של כל גננת החל מן הימים הראשונים הם:

זיהוי צורכי הילדים: באמצעות תצפיות שיטתיות על התנהגויות הילדים, הגננת מעמיקה את היכרותה עם כל ילד, אישיותו הייחודית, העדפותיו, נטיות לבו וצרכיו הייחודיים (ראו: "מבטים" * מסתכלים בסביבה טבעית על ילדים בגן).

זמינות רגשית לצורכי הילדים: במהלך היום, הגננת תיצור עם כל אחד מהילדים אינטראקציה אישית במצבים מזדמנים. חשוב לשים לב לכך שכל אחד מן הילדים זוכה להתייחסות אישית.

מתן מענים מותאמים לצורכי הילדים: בעקבות ההיכרות עם הילדים יתגלו צרכים ייחודיים של ילדים שחשוב למצוא להם מענים ובמידת הצורך לשתף את הוריהם.

מבטים - מסתכלים בסביבה טבעית על ילדים, היא חוברת הדרכה לעריכת תצפיות בגנים להיכרות מעמיקה עם ילדים בגיל 3-5 שנים. היא מסייעת לגננת לזהות את יכולותיו וקשייו של כל ילד ומהווה בסיס לתכנון העבודה החינוכית-טיפולית התואמת את צורכי הילדים.

הצעה לפעילות - בובה כדמות קבועה מלווה

בובה כדמות קבועה מלווה יכולה לשמש כלי עזר להעלאת מצבים רגשיים וחברתיים שהילדים חווים בימים הראשונים בגן ובחייהם בכלל. סיפור בליווי בובות עשוי לסייע לילד ולילדה להבין את הצפוי להם, לעבד את הרגשות והשינויים ולהתמודד עם פחדים וחרדות. הבובה, דמות ניטרלית, מאפשרת לעודד שיח דרכו ניתן להציע פתרונות לקשיים, לעתים אף בצורה הומוריסטית. לדוגמה, הבובה בוכה כי קשה לה להיפרד מההורים ומבקשת מהילדים עזרה, או בובה שמתלוננת על כך שילדים אינם משתפים אותה במשחק בקבוצות ומבקשת מהילדים רעיונות להצטרף לקבוצת חברים. הגננת תוכל לערוך היכרות בין הבובה לבין הילדים. כל ילד וילדה יזמנו להציג את שמם בפני הבובה.

הצעות לפעילויות לביסוס ההיכרות בין הילדים

תהליכים של התחברות בין ילדים בגן מתפתחים בהדרגה ונושאים אופיי שונה אצל כל ילד וילדה. הרחבת המעגל החברתי מתאפשרת בהמשך להיכרות הראשונית של שמות הילדים ושל האפיונים הייחודיים של כל ילד וילדה.

"נא להכיר"

משחק בליווי מוזיקה המאפשר לילדים להיפגש במעגל, להכיר זה את זה ולזכור בהדרגה את שמות ילדי הגן.

- א. עם תחילת המוזיקה הילדים מתחילים ללכת במרחב;
- ב. הם נפגשים עם ילדים אחרים, עוצרים זה מול זה, אומרים את שמם וממשיכים;
- ג. מנמיכים את המוזיקה (בנקודות המנוחה של המנגינה) והילדים מספרים עם מי הם נפגשו בדרך;
- ד. בהמשך, אפשר לספר משהו שלמדנו על מי שפגשנו בעקבות המשחק (מאפיינים חיצוניים כגון צבע עיניים, בגד, נעליים...);
- ה. אפשר לשלב תנועה שנעשה עם חבר שנפגוש במרחב (לחיצת יד, שילוב ידיים).

"השם שלי, השם שלך... ועוד"

הפעילות משלבת תנועה ואמירת השם. הילדים ישבו במעגל - הילד הראשון יקום, יאמר את שמו וישאר בעמידה. הילד שעל ידו יקום, יאמר את שמו ואף הוא יישאר לעמוד; וכך גם שאר הילדים, עד שכל הקבוצה עומדת. הילד האחרון יכריז את שמו, יחזור שוב על שמו ויתיישב, וכך, בסדר הפוך, בזה אחר זה, עד שכל ילדי הקבוצה יאמרו את שמם ויתיישבו.

ברמת מורכבות גבוהה יותר אפשר להוסיף לשם הפרטי את שם הילד הקודם לו במעגל. כל אחד יוכל לבחור תנועה ולצרף לאמירת השם (מחיאית כף, קפיצת פישוק, גלגול ידיים, נענוע מותניים וכולי). לפעמים ילדים זוכרים חבר או חברה חדשים לפי התנועה שהם עשו, והיא משמשת כ"רמז" לזכירת השם - "אני זוכר את עומר כי הוא קפץ".

שם חיבה

שם חיבה הוא שם שניתן לאדם על ידי בני משפחתו או ידידיו, בנוסף לשמו הרשמי, כדרך להבעת חיבה כלפיו. לפעמים הופך שם חיבה לנחלת הכלל, עד כי האדם מזוהה בעיקר בשם החיבה שלו. לעתים נוספת לשמו המקורי של האדם סיומת קצרה המביעה חיבה כלפיו, ויש ושם החיבה נגזר משם משפחתו של האדם. לעתים נוצר שם החיבה בעקבות תכונה או מאפיין חיצוני בולט. לא לכל הילדים יש שם חיבה, ומבין הילדים שיש להם שם חיבה, יש ילדים הנהנים משם החיבה שלהם אך לא כולם. גם הורים לעתים נוטים להעדיף שימוש בשם החיבה של ילדם רק בביתם. לפיכך **חשוב לוודא בטרם הפעלת הפעילות הבאה: האם כל ילד והוריו מעוניינים ומאשרים להשתמש בשם החיבה שלו?**

"תגיד איך קוראים לך"

פעילות בעקבות הקראת הספר: "תגיד איך קוראים לך" מאת נירה הראל (הקבוץ המאוחד, 1994), העוסק בצורך של הילד לקבל יחס אישי במסגרת ההיכרות החדשה עם הגן, הילדים והצוות. ניתן לשאול את הילדים על שמות החיבה שלהם במשפחה/ בשכונה ואיך הם היו רוצים שיקראו להם בגן, וגם לשתף אותם בשמות החיבה של חברות צוות הגן. את השמות שהילדים בחרו כדאי לרשום בדבקיות ולהצמיד לבגד הילד בימים הראשונים.

"אני עומדת במעגל"

ילד עומד באמצע המעגל ועל פי השיר "אני עומדת במעגל" (עממי) מזמין חבר. הזוג ירקוד ביחד באמצע המעגל תוך כדי אזכור שמו של מי שהוזמן בשיר. בהמשך, הילד שהוזמן עומד באמצע המעגל ומזמין חבר וכך הלאה.

"רכבת ילדים"

בדומה לפעילות הקודמת, אפשר ליצור "רכבת ילדים": לקרוא בשם כל אחד מילדי הגן להצטרף לרכבת מתארכת של ילדים, על פי השיר "בין הרים ובין סלעים" מאת שמעון דוד יפה וברטה קלינג.

"למי הכדור?"

יוצרים מעגל בקבוצה קטנה, הגננת (או הסייעת) יושבת במרכז ומגלגלת כדור, לאחד הילדים שיושבים מסביב תוך כדי אמירת שמו. מי שמקבל את הכדור, מגלגל אותו לילד אחר תוך כדי אמירת שמו וכך הלאה. אפשר לשחק את המשחק עם בלון, כדור, ואז אפשר לזרוק או למסור אותם. ילד שמצליח לתפוס את החפץ, יגיד את שמו או לחלופין, המוסר יגיד את שמו של המקבל.

הניסיון למצוא מקום בתוך הקבוצה והצורך בחוויה אקטיבית - כל אלה עשויים לבוא לידי ביטוי בפעילות אמנותית, תנועתית, אישית וקבוצתית. זימון מגוון אפשרויות לביטוי עצמי מהווה תשתית לחיבורים חברתיים חדשים. בתהליך ההתפתחות החברתית של הילדים בגן, הם לומדים בהדרגה את המיומנויות ואת כישורי החיים הנדרשים כדי לתפקד היטב במצבים חברתיים. עם הזמן הילדים מפתחים חברויות אישיות. בפעילות של קבוצת ילדים, חשוב לציין את היכולות ואת המיומנויות ולהבליט את התכונות החברתיות החיוביות, לעמוד על חשיבות היחסים הטובים בקבוצה ולעודד גילויים של פעילות חברתית רצויה. כל זאת, הן על ידי הדגמה והן על ידי חיזוק ועידוד מילולי של התנהגויות חברתיות רצויות אצל ילדים. חשוב שצוות הגן יהיה קשוב לצרכים העולים. בגנים שבהם הרכב קבוצה רב-גילי, יוכלו ילדים שזו שנתם הראשונה בגן, לקבל עזרה מה"וותיקים" שנמצאים בגן זו השנה השנייה. הוותיקים יכולים לתרום מה"ניסיון" שלהם ואף ל"הדריך" את החדשים למקומות שבהם מונחים החפצים ולהזכיר להם את כללי ההתנהגות של הגן.

פעילויות המדגישות שיתופיות

ציור קבוצתי ללא מילים

אפשר לזמן פעילות זאת על השולחן או על הרצפה. מכינים גיליונות בריסטול או ניירות רחבים שיאפשרו ביטוי לכל ילדי הקבוצה הקטנה ביחד. חשוב לזמן חומרים איכותיים ומגרים ליצירה. ההנחיה היחידה לפעילות היא שהילדים יציירו ללא מילים. אפשר להשמיע מוזיקה נעימה ברקע.

"הסיפור של כולנו"

הגננת (או הסייעת) תספר סיפור בו יוזכרו שמות כל הילדים (פעילות בקבוצה קטנה). בכל פעם שאחד מהילדים ישמע את שמו - עליו למחוא כפיים. למשל: "סוף סוף הגיע היום הראשון שבו טלי הייתה צריכה ללכת לגן. בדרך לגן, טלי פגשה את דנה, עדי..." חשוב ששמות כל הילדים יוזכרו בסיפור ויודגשו אינטראקציות חבריות בין הילדים. אפשר לשלב את הסיפור בהמחזה.

"בוא, שחק אתי"

שיר וריקוד בזוגות מתחלפים על פי השיר: "בוא שחק אתי" - ("בוא שחק אתי, יש לי מכונית שנוסעת גם קדימה גם אחורנית, אתה תנהג ראשון, אחר כך נתחלף ונסע רחוק ביחד עד שנתעייף. רק - אל תרגז ואל תכעס ואל תדחוף אותי..."). לאחר לימוד השיר והריקוד בזוגות, אפשר לרקוד בשלשות וברביעיות כדי שהילדים יחוו את הפעילות בקבוצה המשתנה.

גֵן סָגוֹר

יהונתן גפן

אתמול בחמש אחרי הצהריים
הלכנו עם אמא למכלת
ובדרך ראינו
שהגן שלנו סגור.

הנַדְנָדוֹת עומדות
בין העצים הגבוהים
והפרחים
כאלה נמוכים ובלוי צבעים
כי הגן שלנו סגור.

קביות נרדמות מסדרות בסל
ואין שם אף ילד שייבנה מהן מגדל.

אין שם אף גננת שתגיד
מה מתר ומה אסור
וכל הספרים מסדרים על המדף
כי אין מי שישמע ספור.

קביות נרדמות מסדרות בסל
ואין שם אף ילד שייבנה מהן מגדל.

הנַדְנָדוֹת עומדות בין העצים הגבוהים
והפרחים כאלה נמוכים ובלוי צבעים

אתמול בחמש אחרי הצהריים הלכנו עם אמא למכלת
ובדרך ראינו שהגן שלנו סגור.

ארגון סביבת הגן

עם כניסתם לגן, הילדים צריכים להסתגל לסביבה פיזית חדשה, שונה מהסביבה הפיזית של ביתם. הם צריכים למצוא את מקומם במרחב ולהתמצא בו. הילדים הצעירים, שטרם חוו שהות ארוכה במסגרת חינוכית עם קבוצת ילדים כה גדולה, צריכים להסתגל לשהות בסביבה שבה המשאבים – צעצועים ומרחבי הפעילות – נמצאים בשימוש של ילדים רבים. בהדרגה הם לומדים לתפוס את מקומם ואף לוותר בעת הצורך. בארגון הסביבה יש לקחת בחשבון את צורכיהם של הילדים הרכים, שמקצתם מתקשים עדיין להסתגל ליום ארוך ללא שינה בשעת הצהריים; אחרים נזקקים לכמה ארוחות קטנות במהלך היום; יש ילדים הנזקקים למרחב אישי ולפינה אישית שקטה וכולי. ילדים שואבים ביטחון מעולם מסודר ומאורגן. הם נהנים מן המוכר והידוע ומוכנים להתנסות בחוויות חדשות ולהתמודד עם קשיים, כאשר סביבתם מתפרשת בעיניהם כסביבה בטוחה. חשוב לדאוג לכך שהארגון יהיה פונקציונלי ונוח למגוון רחב של פעילויות. לארגון הגן תרומה משמעותית במתן ביטוי מאוזן לכל תחומי ההתפתחות של הילדים ולשילוב ביניהם.

עיצוב סביבה חינוכית

חשוב שעיצוב הסביבה החינוכית בגן יהיה בעל פוטנציאל לעידוד ילדים לחקור, להתנסות וליצור אינטראקציות. סביבה איכותית מפגישה את הילדים עם גירויים מעשירים, מרחיבה את ידיעותיהם, מפתחת את כישוריהם, עוזרת להם ללמוד על קיומם של גבולות ומקדמת את יכולתם לוויסות עצמי. הסביבה החינוכית של הגן כוללת מרחבים שונים לפעילויות היומיומיות בתוך חלל הגן ובחצר. סביבות ב"טוחות, שטופות אור, מאווררות ונקיות ישרו אווירה מזמינה בכל חלל הגן. חשוב שהריהוט והאביזרים יהיו אסתטיים ונגישים, יותאמו למבנה גופם של הילדים ולתפקוד שמצופה מהם. אזורי פעילות – בארגון הסביבה נתחמים אזורי פעילות מוגדרים כגון פינות שונות למשחק חופשי (משפחה, מרפאה, אזור/מרכז בנייה ועוד), שולחנות לעבודה וליצירה, מקום לארוחות, פינות אינטימיות, מרחב לספרייה, לשמיעת מוזיקה ועוד.

חשוב שהסביבות יאפשרו:

- קשר עין בין המבוגרים לבין הילדים
- מפגש חברתי בין הילדים מחד גיסא ואפשרות לפרטיות מאידך גיסא
- מעברים נגישים ובטוחים בין האזורים
- שימוש נוח בריהוט, בציוד, במשחקים ובאביזרים

חצר הגן צמודה למבנה שלו ומהווה חלק בלתי נפרד ממנו. חשוב שהמעבר בין פנים הגן והחוץ יהיה נוח ונגיש. החצר מהווה מרחב המזמן משחק חופשי, מפגש חברתי ופעילויות חקר. עיצוב החצר כולל מתקני משחק קבועים וניידים,

ארגז חול וביתן למשחק סוציו-דרמטי. בחלק מן הגנים יש גם גינה לימודית, פינת חי, נגרייה, חצר גרוטאות ועוד, שבהן מתאפשרת למידה בלתי אמצעית של נושאים הקשורים לטבע, לסביבה ולחיי היומיום. סביבת החצר מאפשרת פעילות גופנית חופשית: ריצה, קפיצה, טיפוס, התנסויות במתקני חצר ובארגז חול (מתוך "עשייה חינוכית בגן הילדים" (2010), עמוד 13).

רעיונות לארגון הסביבה בתחילת השנה

ארגון הסביבה החינוכית בגן ועיצובה לקראת פתיחת שנת הלימודים החדשה הם חלק מתכנון תכנית העבודה של הגננת וצוות הגן. תכנון הסביבה החינוכית בגן הוא אחד מהממדים המרכזיים ליצירת אקלים גן מיטבי בגן בצד קידום אינטראקציות איכותיות בין כל המשתתפים בתהליך החינוכי וההתייחסות להיבטים הרגשיים, החברתיים והערכיים במכלול העשייה בגן. חשוב לארגן את הגן בתחילת השנה באופן שיגרה את הילדים לפעילות ויפתח בהם רצון לחקור ולבחון את הסביבה. יחד עם זאת, חשוב ליצור סביבה שלווה שאינה עמוסה בגירויים על מנת לאפשר לילדים להכיר את סביבתם ולפעול בנינוחות.

הדרגתיות בארגון הסביבה היא דרך מומלצת להבטחת תהליך ההסתגלות של הילדים.

אזורי המשחק והפעילות המומלצים להקמה בתחילת השנה הם: אזור המשחק הסוציו-דרמטי, אזור/מרכז הבנייה, סדנת יצירה בחומרים, אזור הספרייה וחצר הגן (כולל ארגז החול, מתקנים קבועים וביתן למשחק הסוציו-דרמטי). חשוב שאזורי המשחק והפעילות הנוספים ייבנו בהדרגה בשיתוף עם ילדי הגן וצוות הגן. כאמור, חשוב להימנע מעומס גירויים בכל אחד מאזורי הפעילות כדי שהילדים יוכלו להתמקד, להכיר את המקום ולהתנסות לעומק במה שהסביבה מאפשרת ומזמינה. עם זאת, על הסביבה להיות מגוונת, מעניינת, מסקרנת ומאתגרת. חשוב לשתף את ההורים ברציונל של הבנייה המשותפת ההדרגתית של הסביבה עם הילדים וכך להימנע מאמירות של "היעדר ציוד בגן".

מטרה מרכזית נוספת לתחילת שנת הלימודים היא לעודד יצירת קשרי גומלין חברתיים איכותיים בין הילדים לבין עצמם, בין הילדים וצוות הגן, בין ההורים וצוות הגן. אפשר לקדם מטרות אלו באמצעות תכנון אזורי משחק שיתופי ופעילות עם פריטים רכים ומרגיעים שיעודדו מצבים של "להיות ביחד", של

שיח ושל הרגשה "כמו בבית". חשוב להעשיר את אזורי המשחק והפעילות בגן עם פריטים "אמתיים", פריטי משחק "מהבית" ופריטים מהסביבה הטבעית.

זימון חפצים, חומרים, משחקים וכולי - בהתאמה לגובה הילדים - יאפשרו להם לבחור במה לשחק ולפעול, להביא את האובייקטים אל המקום שהם יבחרו ולהחזיר אותם למקום האחסון בצורה עצמאית. בתחילת השנה הילדים ילמדו את מקומות האחסון של הדברים, מקומות שיהיו מוכרים לכולם כדי שהילדים ידעו היכן למצוא ולאן להחזיר. נראות החפצים והחומרים המוצעים מאפשרת לילדים למצוא אותם בקלות, לבחור בהם ולבטא את העדפותיהם האישיות. חשוב להציע את החומרים, החפצים והמשחקים בצורה אסתטית על מדפים נמוכים ופתוחים כדי לאפשר נגישות אליהם. מגרות ותאי אחסון אישיים מאפשרים לילדים לשמור את החפצים שלהם ואת העבודות שהם בוחרים לשמור בצורה עצמאית. חשוב לזכור שה"מרחב המוגן" בגן חייב להיות במצב של מוכנות לשימוש מידי ועל כן יש לתכנן את השימוש במקום ואת ארגונו בהתאם לתנאים ולמגבלות הללו.

תמונות מצולמות של ילדים - מוצע להציג צילומים של כל ילד וילדה במקום מרכזי בגן תוך ציון שמם ושם המשפחה שלהם. אלה עשויים לקדם את טיפוח הזהות האישית של הילדים והשייכות למשפחה ולגן.

פרודוקציות איכותיות של יצירות אמנות - חשוב לבחור יצירות אמנות, למסגר אותן ולהציגן במקומות כמו אזור המשחק הסוציו-דרמטי, מקום הארוחות, אזור הספרייה וכדומה. המטרה של הוספת תמונות אלו היא להוסיף יופי ואסתטיקה לגן, להרחיב את הידע של הילדים בתחום האמנות והתרבות (האמן, הטכניקה, הקונטקסט) ולעודד השראה ליצירה.

זימון חומרים לשימוש פתוח - חומרים שמאפשרים לילדים לפעול על פי בחירתם והעדפותיהם, לגרום לשינויים בסביבתם ולהשאיר חותם עליה. חומרים לשימוש פתוח מאפשרים לטפח את היצירתיות ואת הדמיון של הילדים ועשויים לעודד הבעה עצמית בצורה מיטבית.

המטרה העיקרית בזימון חומרים מעין אלה היא שהילדים יהיו פעילים, יתנסו בחקר יחוו חוויה משמעותית דרך המשחק והיצירה. כתוצאה מכך, יחוו הצלחה ותחושת מסוגלות, הדימוי העצמי החיובי שלהם יתחזק והם עשויים לפתח ערכים של כבוד לסביבה דרך שימוש חוזר בחומרים. החומרים לשימוש פתוח מאפשרים לילדים להיות יותר גמישים בחשיבה, להיות פתוחים זה לזה, ליזום התנסויות בעצמם, ליהנות מעבודה פרטנית ומשותפת. חומרים אלו מתאימים במיוחד לילדים צעירים שיכולים לבטא את עצמם במגוון דרכי הבעה ויצירה. התבטאות הילדים בשפות שונות מעמיקה ומרחיבה את החשיבה של כל ילד וילדה ושל הקבוצה כקהילה קטנה בפני עצמה.

דוגמאות לחומרים לשימוש פתוח

- חומרים וכלים לשימוש חוזר
- חומרים מן הטבע
- משחקים וחומרים המיועדים ליצור חיבורים והרכבות
- בובות ומשחקים לטיפול המשחק הסוציו-דרמטי
- חומרים לחקר ולניסוי
- משחקים וצעצועים קנויים למשחק הסוציו-דרמטי
- משחקים לחצר הגן ולמפגש עם הטבע

פירוט

- בגדים מיוחדים (אפודה, צעיף, חגורה), מטפחות שקופות במגוון חומרים, כפכפים, מגפיים, גרביים, נעליים ופריטי לבוש שמשקפים את האנשים ואת המקומות בחיי היומיום של הילדים
- מגוון של מסכות פשוטות, סרטים, כובעים
- מגוון בדים בצבעים, מרקמים וגדלים שונים
- גומיות, סרטי "ולקרו", מהדקים, חוט מתכת, סרטים
- חפצים עשויים מעץ, חתיכות עץ מעובד, מגשים, משחקי עץ
- קופסאות, מכלים, מגרות, תיקים, סלסלות
- לגו, קוביות קטנות, חרוזים גדולים, חוטים להשחלה
- שקיות, מזוודות, תיקים, ארנקים
- עלים, ענפים, זרדים, נוצות, קונכיות, צדפים, אבנים, אדמה
- טלפונים, פלאפונים, מחשבים, מקלדות, זכוכית מגדלת, משקפי שמש
- עטיפות, קופסאות קרטון, פחיות, בקבוקים
- מצעים, מגשים, כפתורים גדולים, רוכסנים
- סלסילות עם תמונות או צילומים של חפצים, אנשים, בעלי חיים וכולי

תכנון לוחות בגן בתחילת שנת הלימודים מהווה חלק מתכנון העבודה וכן גם חלק מעיצוב הסביבה החינוכית של הגן. לוחות בגן הם אמצעים להצגת תוכן נלמד, לתקשורת, לשיתוף בחוויות ועוד. רצוי שבתחילת השנה יוצגו לוחות מותאמים לשלבים הראשוניים ולצרכים העולים בשלבים אלה. אין להרבות במוצגים כי גם הילדים וגם הוריהם לומדים את הסביבה וזקוקים להדרגתיות גם בהיכרות עם הלוחות. בתחילת שנת הלימודים חשוב להימנע מעומס יתר

העלול ליצור אי-שקט בקרב הילדים. חשוב שהייצוגים שייבחרו ללוחות יהיו משמעותיים ומותאמים לאוכלוסיית הגן, לסביבה ולקהילה.

"לוח הורים" – בתחילת השנה חשוב להעביר הודעות להורים ועל כן, בנוסף לדרך קשר, להודעות אימייל, אתר הגן וכולי, יש חשיבות למיקום לוח הורים במקום מרכזי בגן, שם יהיו ההודעות והמסרים לצפיית ההורים (או מחוץ לגן – כך יוכלו לקרוא כשהם מחכים לילדים).

לוחות נוספים שמתאימים לתחילת שנה הם:

לוח "ברוכים הבאים" – לוח ובו צילומים של כל הילדים עם שמותיהם צמודים לצילומים

לוח "משפחות" – צילומים של משפחות הילדים

לוח "מי בא לגן" – שמות הילדים ותמונותיהם

שימו לב: צילומי ילדים במסגרת הגן מותרים רק באישור ההורים ובחתימתם.

פעילות

"גם אני בא לגן"

רצוי להכין מבעוד מועד לוח "מי בא לגן" (לוח יומי לציון נוכחות של ילדי הגן) ולידו מכל או סלסלה ובהם כרטיסיות עם שמות ילדי הגן. על החלק התחתון של הלוח ניתן להצמיד צילומים של אזורי הפעילות והמשחק בגן שישמשו את הילדים בבחירת הפעילות לאותו יום. בתחילת השנה חשוב להכיר לילדים את כל אזורי הפעילות בגן, בתוך הגן ובחצר. בהמשך ניתן להציג לילדים את הצילומים ולעודד אותם לבחור את המקום בו ירצו לשחק באמצעות הצמדת השם מתחת (או ליד) האזור הנבחר. כך ניתן לבדוק מה הם אזורי הפעילות המועדפים על הילדים, אלו אזורים אינם נבחרים ומה אפשר לעשות כדי לשנות זאת.

תכנון סדר
היום בגן,
הקניית
הרגלים
וכללי
התנהגות
לילדים

בתחילת השנה נבנה סדר יום מותאם לילדים שישתנה בהדרגה, עם הסתגלות הילדים והצרכים המשתנים שלהם. חשוב שבחודשים הראשונים תהיינה פעילות הבוקר ופעילות סיום היום אחידות פחות או יותר על מנת לתת לילדים תחושת זמן והתארגנות.

שגרת פעילות וסדר יום (מתוך: עשייה חינוכית בגן הילדים קווים מנחים לצוות החינוכי, משרד החינוך 2010)

התנהלות מסגרת חינוכית העונה על צורכי הילדים והצוות, מבוססת על חלוקת זמנים לתפקודים שונים על פני רצף היום. הבניית שגרת פעילויות מוכרת מאפשרת לילדים, להורים ולצוות החינוכי לצפות את המתרחש ולהפחית מצבים של עמימות ובלבול.

סדר היום מספק הן לילדים והוריהם והן לצוות הגן מסגרת מוכרת וידועה המשרה ביטחון ותחושת שייכות.

לילדים: הוא מקדם רכישת הרגלים, קבלת מוסכמות חברתיות והתמצאות בזמן.

להורים: הוא מבהיר את ציפיות המערכת ומאפשר התארגנות ביתית מותאמת לאורח החיים של הגן.

לצוות החינוכי: הוא מבטיח התנהלות רציפה להשגת היעדים החינוכיים.

סדר היום בגן נבנה בהתאמה ליכולותיהם ההתפתחותיות של הילדים, ונכללים בו הרכיבים האלה: ביסוס כישורי חיים והרגלים, משחק חופשי במוקדי הגן ובחצר, משחקי תנועה, הבעה ביצירה ופעילויות לימודיות מסוגים שונים.

הרצף של מרכיבי סדר היום ומשך הזמן של כל פעילות נקבעים על פי שיקולים פדגוגיים של הצוות החינוכי. מעקב אחר פעילות הילדים יאפשר לצוות הגן לזהות צרכים משתנים ונסיבות שונות, לנקוט גמישות בדרכי היישום ולהכניס שינויים בשגרה המתוכננת.

דוגמאות לפעילויות בסדר היום של ילדים בגן (מתוך: עשייה חינוכית בגן הילדים קווים מנחים לצוות החינוכי, משרד החינוך 2010)

דוגמאות לפעילויות	סוג הפעילות
פעילויות בתחום הניקיון וההיגיינה, סידור גן, ארוחות ופעילות הכנה לארוחה; תפילה או ברכות (לממ"ד)	ביסוס הרגלים וכישורי חיים
פעילויות במגוון מרכזים על פי בחירת הילד כגון: - משחק סוציו-דרמטי - משחק קונסטרוקטיבי - קריאת ספרים ופעילות עם ספרים - משחקי שולחן - התנסות בתנועה ובמוזיקה - התנסויות חקר ספונטניות יזומות על ידי ילדים בסביבת הגן - התנסות בחומרים: פעילות במגוון מרכזי - יצירה בגן ובחצר	משחק ופעילות חופשית במוקדי עניין בגן
פעילויות ממוקדות בקידום הילדים במכלול תחומי ההתפתחות ובתחומי דעת שונים (תחומי ליבה)	פעילות מכוונת בקבוצות קטנות על פי תכנית אישית מותאמת
פעילויות של רוב ילדי הגן בהנחיית המחנכת (פעילות מוזיקלית, משחקי חברה, פעילות תנועתית, סיפור ועוד).	פעילויות מונחית במליאה
התנסות בתנועה (משחק במתקנים קבועים, משחקי כדור, משחקי חבל וכדומה), טיפול בבעלי חיים, התנסויות עם חומרים מהטבע (צומח, מים, חול, בוך, עלים, אדמה, אבנים ועוד).	פעילות חופשית בחצר

במהלך המשחק והפעילות בגן, הילדים רוכשים בהדרגה - החל מתחילת השנה - הרגלי התנהגות הכוללים הרגלי ניקיון והיגיינה, נימוסים ליד שולחן האוכל, שטיפת ידיים וכולי (ראו בהרחבה בסעיף הבא). ארגון הסביבה כולל תכנון מקום לארוחות, אביזרי השירותים, אזור שטיפת הידיים וכולי.

בתחילת השנה חשוב להתייחס לכמה היבטים מרכזיים בתכנון סדר היום של הגן הנוגעים לחודשי השנה הראשונים ומאפייניהם המיוחדים:

1. ילדים חשים זרות ואינם בטוחים בסביבה החדשה: הם אינם מכירים את הסביבה הפיזית ואת ילדי הגן האחרים ולכן הם נמנעים או מתקשים לבחור פעילויות באופן עצמאי. בשלב זה של השנה הילדים זקוקים להכוונה צמודה של המבוגרים. רצוי לתכנן את זמני הכניסה לגן בבוקר באופן מובנה ולהימנע מחשיפת הילדים להתמודדות עם בחירה והתנהלות עצמאית. מפגש משותף או משחק המונחה על ידי הצוות יעזרו לכניסה נינוחה של הילדים לגן.

הצעה לפעילות

"חופשה במשפחה, החוויה שנשארה"

תקופת החופשה מזמנת לילדים חוויות בתחומים הקרובים ללבם ולעולם הילדים. חשוב לתת מקום ולהתייחס לחוויות אלו כדי לחזק את תחושת השייכות של הילדים למשפחה ואת הקשר בין המשפחה לגן.

הילדים יוזמנו להביא מהבית תמונות מהחופשה שעברה. הם יבחרו את התמונות ויוכלו לספר לחברים מי נמצא בתמונה, איפה הייתה החופשה, עם אלו חברים נפגשו ומיני חוויות שנשארו מהתקופה. כדאי להציג את התמונות באלבום כדי שהילדים יוכלו בהמשך לחזור ולספר על החופשה המשפחתית ועל החוויות שנשארו. אפשר להעשיר את אזור המשחק הסוציו-דרמטי עם פריטים רלוונטיים כדי שהילדים יוכלו לשחזר את החוויות.

2. ילדים נסערים רגשית והקשב שלהם חלקי: בעת ההתרגשות של הפרידה מההורים והמפגש עם המסגרת החדשה, מרבית הילדים מתקשים להתמקד ולהיות בקשב מלא להוראות מורכבות ולמשימות הדורשות מהם התארגנות קוגניטיבית. בשלבים הראשונים של הסתגלות הילדים חשוב לבחור פעילויות מהנות, מרגיעות ושאינן דורשות התבטאות מילולית נרחבת.

פעילות יומיומית במסגרת המפגש במליאה או בקבוצה קטנה סביב שירים ודקלומים בעלי מצלול, חריזה ומנגינות קליטות מהנה ומאפשרת אווירה מקרבת, חמימה ונעימה

הצעה לפעילות

הילדים יכירו כמה שירים על היכרות והתחלות. לאחר מכן, הם יוזמנו ליצור ספרון של שירים מוכרים ולאיר אותו. ניתן ליצור ספרונים שונים עם אותם השירים ולעודד עבודה קבוצתית.

דוגמאות לשירים לספרון: "שיהיה לנו טוב" מאת דתיה בן דור; "אני אוהב שוקולד" מאת יהונתן גפן ויצחק קלפטר; "פתחו את השער" מאת קדיה מולודובסקי ונחום נרדי (ניתן למצוא את השיר והלחן בחוברת "זמר לך לגיל הרך" - שירים לכל עת, 2009) ועוד (בנספחים ניתן למצוא דוגמאות נוספות לשירים וספרים מומלצים לתחילת השנה).

3. יש ילדים הזקוקים למקום או מרחב אישי וליציאה מהקבוצה לפרקי זמן קצרים: התחככות ממושכת עם בני הגיל מזמנת לילדים צעירים אתגר של יצירת קשר והתחברות מחד גיסא, אך מהווה מוקד ללחץ ולהתמודדות עם מצבי תחרות מאידך גיסא.

כדאי לקבוע בסדר היום זמנים להתרגעות וליצור פינה אינטימית לילדים הזקוקים לפרישה זמנית מהמולת הגן. ניתן ליצור פינה על ידי הפרדה עם וילון שקוף, שיותקן מהקיר או מהתקרה עד הרצפה. הילדים יוכלו להביא לשם ספר, בובה או כל חפץ אחר על פי בחירתם.

ב"אזור הבית" (מוקד המשחק הסוציו-דרמטי), רצוי ליצור "פינה רכה" עם ספה קטנה וכריות גדולות, בובות רכות גדולות, בדים, מטפחות, תחפושות ובגדים. רצוי להקים את מוקד המשחק בקוביות (גדולות, חלולות מעץ וגדולות מחומר רך) ליד המוקד למשחק סוציו-דרמטי.

מוקדים נוספים חשובים לתחילת שנה לגילאים הצעירים, היכולים לספק תחושת רגיעה והרפיה הם פעילות עם מים, עבודה בחומרים לחים כגון עבודה בחומר, צבעי ידיים, גואש ועוד. (מומלץ שימוקמו ליד כוור).

"המרחב האישי"

ניתן לבקש מההורים ליצור שטיחונים אישיים עם ילדיהם, אפילו מסחבה לרצפה, עליהם ניתן לרקום, להדביק, לחבר קישוטים רכים ונעימים. השטיחון יהיה בשימוש הילד בגן ו"יסמן" את המרחב האישי שלו: הוא יוכל לבחור לפרוש אותו במקום שיוגדר לכך כדי לשבת עליו, להניח עליו חפץ אישי, משחק וכולי. השימוש בשטיחון האישי, כפי שיוסבר לילדי הגן, יהיה סימן לכך שהילד מבקש זמן אישי ופרטי בלי אחרים. עם סיום השימוש בשטיחון הוא יוחזר למקום המיועד לכך.

שימו לב: כאשר יש בגן שתי תחנות יציאה בתום יום הלימודים, כלומר: חלק מן הילדים יוצא בשעה 13:30 וחלק אחר - בשעה 14:00, חשוב לדאוג לכך שבארגון סדר היום המפגש האחרון ייערך לכלל הילדים בסביבות השעה 13:00, בסיומו יצאו מן הגן חלק מן הילדים ולנשארים יוצעו פעילויות במרחבי הגן: משחקים שקטים ופעילות הפגתית לשיקול דעת הגננת.

חשוב להקפיד, שחצי השעה האחרונה לנשארים תהיה פעילות חינוכית ולא "המתנה" ליציאה מהגן.

הארוחות בסדר היום של הגן

בגני ילדים יש שני דפוסי ארוחה:

מזנון פתוח - בשעות 8:30-10:30, שבו הילדים בוחרים מתי לגשת לאכול, על פי תחושת הרעב שלהם

ארוחה משותפת בשעה 10:30 לערך, שבה כל ילדי הגן והצוות החינוכי אוכלים יחד.

בגנים יש גם שתי דרכים של אספקת מזון: הילדים מביאים את ארוחת העשר מהבית או האוכל נרכש במרוכז בגן והסייעת מכינה את הארוחות יחד עם ילדי הגן.

חשוב להמליץ בפני הורי הילדים שהילדים יאכלו ארוחת בוקר עשירה בסידן לפני הגעתם לגן. ארוחה כזו יכולה להיות כוס חלב או שוקו, דגני בוקר - לא ממותקים - עם חלב, פרוסת לחם עם גבינה או כל ממרח עשיר בסידן ועוד. עם זאת, ידוע כי ילדים רבים מגיעים לגן ללא ארוחת בוקר בביתם וילדים אלו מומלץ להציע טעימה של מאכלים עשירים בסידן עם הגעתם לגן.

בגן בו הילדים מביאים את ארוחת הבוקר מהבית, יש להנחות את ההורים להוסיף לכריך של ארוחת העשר - לצורך ארוחה שתיערך כשעה וחצי לפני סיום יום הלימודים - חצי כריך בתוספת ירק ופרי או מזון אחר שהילד אוכל. בגן בו נרכש המזון במרוכז, יש לדאוג לאספקת ירקות ופירות לטעימה נוספת כשעה וחצי לפני סיום הפעילות. ילדים שאינם מעוניינים בחצי הכריך הנוסף עם הירק, יכולים לקבל שתי מנות פרי.

הצעות לארוחות בהתאם לצורכי הילדים ולשיקול דעת הגננת:

מזנון פתוח	ארוחה משותפת
10:30-8:30 לערך - ארוחת בוקר	8:45-8:30 - טעימת בוקר
13:00-12:00 - טעימת צהריים	10:30 לערך ארוחת ביניים
	13:00 - טעימת צהריים

הקניית הרגלים וכללי התנהגות בתחילת השנה

ויסות התנהגות הוא מושג הרווח בספרות המקצועית העוסקת בחינוך. משמעותו, העברת מסר לילדים, באמצעות תהליכי תיווך של מחנכים, שעליהם לחשוב, לתכנן ולשקול צעדיהם לפני שהם פועלים. הדבר אמור הן לגבי התנהגויות הדורשות הפעלת כישורים חברתיים והן בלמידה של כל נושא ותחום דעת. תיווך של ויסות התנהגות כולל פעולות והנחיות מצד המבוגר, שמטרתן להוביל את הילד לביצוע יעיל של פעולה. בתחילת השנה בגן, הילד נדרש לפעולות רבות ולרכישת הרגלים. אלה דורשים ממנו ידע והתנסות. לדוגמה: להסתדר בחדר השירותים, למצוא משחק במרחב מסוים של הגן, לנעול נעל או לענות לפניית ילד בחצר הגן.

מודעות המבוגרים בגן לצורך האינטנסיבי בוויסות התנהגות בתחילת השנה תקדם את הילדים בהדרגה לרכישת הרגלים ולתפקוד עצמאי ובטוח.

הרגלים שהצוות החינוכי ישקוד על הקנייתם בתחילת השנה הם:

הגיינה ובריאות: ניקיון, רחיצת ידיים לפני ארוחה וביציאה מהשירותים, הימנעות מאכילת צמחים וחומרים שאינם מזון

בטיחות והימנעות מסיכונים: זהירות במהלך תנועה במרחב, שימוש נכון וזהיר באביזרים ובחומרים (מספריים, צבעים ועוד), שימוש זהיר במתקני חצר, זהירות במשחק עם חברים והימנעות מפגיעה

כללי התנהגות בגן

מומלץ לנסח כללי התנהגות ברורים במסגרת הגן ולשמור על התנהגות הילדים והמבוגרים בהתאם לכללים. הכללים צריכים להיות מנוסחים בלשון חיובית. לדוגמה: "כשאנחנו רוצים צעצוע שילד אחר משחק בו - נבקש ממנו" ולא: "אסור לחטוף צעצוע מילד אחר". התנהגות הגננת והצוות החינוכי של הגן מהווה דוגמה אישית להתנהגות מקובלת ורצויה בגן. חשוב לשמור על דיבור שקט, להימנע מגערות ומהרמת קול, להיות קשובים ולהשתמש במילות נימוס. כדי לעזור לילדים לזכור את הכללים ואף לשמור עליהם, מוצע לנסח כללים מועטים בתחילת השנה ובהדרגה, עם הזמן החולף והצרכים המשתנים, להוסיף. מומלץ לשוחח עם הילדים ולשתפם בקביעת הכללים בגן, להסביר לילדים את מטרות הכללים וחשיבותם להתנהלות בטוחה ומגנה. חשוב לשדר להם כי הכללים נועדו לצורכיהם ולקידום המוגנות שלהם, והם מאפשרים לקיים מהלכים שוויוניים ו"צודקים" בגן. לדוגמה, סידור תור למתקני חצר.

ילדים שאינם גמולים

כל ילד בר-רישום אשר נרשם לגן הילדים יתקבל ללא תלות בהיותו גמול או לא גמול. כבר בתחילת השנה חשוב להגביר את מודעות ההורים, שילדיהם עדיין לא נגמלו מחיתולים, לחשיבות תהליך הגמילה עבור הילד הנכנס לגן ולסייע להם בתהליך זה. גמילה היא עוד שלב ברכישת העצמאות ומהווה מפתח להסתגלותו של הילד למסגרת החדשה. יש לפתח דיאלוג עם הורים לילדים שילדיהם עדיין לא נגמלו, תוך הקפדה על שמירת כבוד הילד והוריו והימנעות מעימותים על רקע הצורך בניקיון הילד בגן. יודגש כי גמילה היא תהליך חינוכי ולכן חשוב להתייחס לילד ברגישות ולהגביר את תחושת המסוגלות שלו על ידי תיווך רגשי והבעת אמון ביכולותיו. שיתוף פעולה של חברי צוות הגן, שיתוף הורי הילד, הימנעות מכעס ונקיטת דרכים לעידוד וחיזוק הילד יובילו לתוצאה הרצויה.

פְּתַחוּ אֶת הַשֶּׁעַר

קדיה מולודובסקי

פְּתַחוּ אֶת הַשֶּׁעַר, פְּתַחוּהוּ רַחֵב,

עֲבֹר תַּעֲבֹר פֹּה שְׂרֵשֶׁרֶת זֶהָב:

אָבָא

וְאִמָּא,

וְאָח

וְאָחוֹת

וְחֵתָן וְכֵלָה

בְּמַרְכָּבַת קָלָה.

פְּתַחוּ אֶת הַשֶּׁעַר, פְּתַחוּהוּ רַחֵב,

עֲבֹר תַּעֲבֹר פֹּה שְׂרֵשֶׁרֶת זֶהָב:

סָבָא

וְסִבָּתָא,

וְדוֹד

וְדוֹדָה

וְנִכְדִים וְנִינִים

בְּמַרְכָּבַת פְּנִינִים.

פְּתַחוּ אֶת הַשֶּׁעַר, פְּתַחוּהוּ רַחֵב,

עֲבֹר תַּעֲבֹר פֹּה שְׂרֵשֶׁרֶת זֶהָב:

אָגָס

וְתַפּוּחַ,

וְרֵבֶשׁ לְקַנּוּחַ,

וְרִיקִיק צְהַבָּה

עַל צִלְחַת זֶהָב.

פְּתַחוּ אֶת הַשֶּׁעַר, פְּתַחוּהוּ רַחֵב.

קשר
ותקשורת
עם הוריי
הילדים

"ביחד זה יותר..." -

הורים כשותפים בגן הילדים מתחילת השנה

אסתר ברוקס

מהו שיתוף פעולה בין המשפחה ולבין גן הילדים?

כששואלים הורים מה הם חושבים על שיתוף הורים בגן, הם עונים: "יש לי מה להגיד על החינוך של הילדה שלי בגן, זה לא שאני לא סומכת אבל אני רוצה להיות שותפה"; "תעזבו אותי, אין לי זמן לבוא לכל המפגשים האלה בגן"; "זה רעיון מצוין אבל צריך לדבר ולא רק להיענות לבקשות של הגננת ולקרוא לזה שותפות"; "הכול במידה, זה חשוב אבל לא כל הזמן"; "שיתוף הורים זה לא רק לשלוח צ'ק ודברים, רוצים שותפות אמיתית".

וכששואלים גננות את אותה השאלה, הן עונות:

"הורים יכולים להיות שותפים אמיתיים, יש כאלה שמאוד מפרגנים ובאמת רוצים לעזור"; "אני לא צריכה שותפות, אני האדם המקצועי, מתאים לי לדווח להם שלוש פעמים בשנה על הילד שלהם, לפגוש אותם במסיבות עם ההורים וכצריך"; "יש הורים שמתערבים יותר מדי, זו לא שותפות, הם מבקשים שנלמד דברים שלא תמיד מתאימים לגן ולעתים הם דורשים זאת בצורה מאוד לא נעימה"; "מי צריך הורים בכלל, הם רק מפריעים לעבודה שלנו"; "אני חושבת ששיתוף הורים זה טוב ואני והסייעת שלי כל הזמן חושבות איך לקרב את ההורים לגן".

מכאן אפשר ללמוד שעל אף שלהורים ולמחנכים יש עניין משותף - טובת הילד - השותפות ביניהם איננה פשוטה. בין הסיבות לכך ניתן למנות מכשולים וקשיים שמקורם ברגשות, עמדות ואמונות של מבוגרים ביחס לשותפות מעין זו.

הגישה ההתפתחותית-מערכתית ושיתוף הורים בגן ילדים

הגישה ההתפתחותית-מערכתית מתייחסת לכל תחומי ההתפתחות של הילד והילדה וליחסי הגומלין הרב-כיווניים בין מרכיבי האישיות שלהם לבין מרכיבי הסביבה. כך, ההתפתחות בגיל הרך נתונה להשפעות משולבות והדדיות של מאפייני הילד, מאפייני משפחתו, המסגרת החינוכית, הקהילה והסביבה החברתית, הכלכלית והתרבותית בה הוא חי. הרעיון המרכזי של הגישה ההתפתחותית-מערכתית הוא שככל שהמערכות שהילד חי בהן

פועלות בתיאום זו עם זו, הן מחזקות זו את זו והשפעתן על הילד חיובית יותר. מחקרים מצביעים על כך שככל שהיחסים בין צוות הגן לבין ההורים טובים יותר והקשרים הדוקים יותר, ההורים מרגישים ונעשים מעורבים יותר בחינוך הילדים. יש לכך השפעות חיוביות על ההסתגלות החברתית של הילד והילדה ועל ההתפתחות הבריאה והתקינה שלהם. יתר על כן, שיתוף פעולה בין ההורים לגן הילדים מקדם את גן הילדים ואת היכולת שלו לפעול בצורה יעילה ואפקטיבית. על רקע ממצאים אלה מתפתחת גישת השותפות בין ההורים ובין גן הילדים כאשר המטרה העיקרית של השותפות היא לטפח את ההתפתחות החברתית והלימודית של הילדים.

שותפים לאורך כל הדרך

המודעות והרגישות לקיומן של רגשות, אמונות ודעות שונות אצל שני הצדדים – ההורים וצוות הגן – עשויות לסייע לגנת ולצוות הגן בשלב ההיכרות עם הורים חדשים. הקשבה, אמפתיה וכבוד לתרבויות המשפחות השונות עשויים ליצור אווירה מקבלת כבסיס לבניית יחסים חיוביים בהמשך. בתחילת שנת הלימודים, ההורים הם אלה שמכירים את הילד והילדה שלהם היטב ועל כן, יש על מה להקשיב וללמוד מהם. כשמכירים את התפתחותם של כל ילד וילדה מזוויות שונות, את היכולות והכוחות שלהם, אפשר לבנות תמונה שלמה יותר ולקדם את הילדים בצורה מותאמת יותר לצרכים שלהם. בהמשך, חשוב ליצור הזדמנויות לשיתופי פעולה תוך אמונה והבנה של התרומה לכולם.

העקרונות האלה עשויים לסייע לשתף את ההורים מתחילת שנת הלימודים ואף לפני כן:

לכבד את ייחודיותה של כל משפחה;

לטפח את הקשר בין הילדים ומשפחותיהם;

להשקיע בבניית יחסי אמון בין צוות הגן והמשפחות;

לבנות יחסי גומלין חיוביים בין המשפחות וצוות הגן;

להכיר ולשלב את התרבות של המשפחות של ילדי הגן בתכנית העבודה של הגן.

בתהליך ההיכרות ההדדית בין צוות הגן וההורים חשוב לבסס את האמון ההדדי ואת הקשר כבר מהמפגשים הראשונים. במפגשים אלה חשוב להעביר את המסר שהילדים ומשפחותיהם רצויים בגן.

פתיחת ערוץ תקשורת בין ההורים וצוות הגן לפני תחילת שנת הלימודים עשויה להעניק תחושת ביטחון אצל משפחות הילדים, ותחושה שצוות הגן זמין כשיש צורך בכך.

המפגש הראשון עם ההורים

(מפגש זה יכול להיערך גם בימים שלפני תחילת שנת הלימודים)

בחודש הראשון ללימודים, קרוב ככל שניתן לפתיחת שנת הלימודים, חשוב לקיים מפגש הורים קבוצתי, שבו הגננת בשיתוף עם צוות הגן יציגו את רציונל העבודה בגן ואת תכנית העבודה השנתית. רצוי שהמפגש יהיה חווייתי ונעים ויחד עם זאת יעיל וישיר בהעברת המסרים. זימון מפגש קבוצתי חווייתי עם ההורים של ילדי הגן יאפשר היכרות הדדית בין צוות הגן וההורים ובין ההורים לבין עצמם. מפגש זה מטרתו להציג את ה"אני המאמין" החינוכי ולאפשר את תחילת הדיאלוג עם ההורים. זוהי הזדמנות עבור הורים להעלות שאלות וסוגיות שמעסיקות אותם והזדמנות עבור הצוות החינוכי לייסד את התקשורת עם ההורים. תכנית המפגש יכולה לכלול נושאים לדיון כגון שיתוף פעולה בין ההורים והגן; דרכי העבודה בגן; מקום המשחק; סדר היום בגן; מה ואיך לומדים בגן. במהלך המפגש יש ליחד זמן להעלאת הציפיות והשאלות שמטרידות את ההורים עם פתיחת שנת הלימודים. מענה לשאלותיהם יפחית את החרדה האופיינית אצל הורים בתחילת השנה. אפשר לבקש מההורים להציע דרכים ורעיונות לשיתוף פעולה בין הגן והבית ולמעורבות שלהם בחינוך הילדים בגן. חשוב לתאם את הציפיות בין ההורים לבין צוות הגן. חשוב לארגן גם כמה חגיגות ואירועים של ילדי הגן, שבהם יוכלו הורי הילדים ליטול חלק. יודגש כי בהמשך השנה ידאג הצוות של הגן לשתף את ההורים בתכנון ובהפקת האירועים.

חשוב ליידע את ההורים כי מפגשים פרטניים (על כל ילד) יתקיימו במהלך שנת הלימודים לדיווח המבוסס על תיעוד מקצועי של הגננת, ויתוארו בו התפקוד הכללי של הילד בגן, מצבו החברתי והרגשי, נטיותיו והעדפותיו בפעילויות הגן, התקדמותו וקשייו. יוצג בפני ההורים כי כאשר גננת מזהה קושי כלשהו, היא יוזמת שיחה עם ההורים ויודגש כי היא תשתף אותם בקבלת ההחלטות ביחס לילדם. חשוב להכין את סביבת הגן למפגש זה: מתן גוון חגיגי לגן, הכנת כיבוד קל, השמעת מוזיקת רקע רגועה, תכנון לוח הורים, הכנת דפי מידע, הצגת אתר הגן.

דיווחים שוטפים בתחילת השנה - חשוב להעניק להורים עדכונים בדרכים שונות על תכנית העבודה השבועית של הגן ועל התרחשויות משמעותיות, על פי בחירתה של הגננת בשיתוף עם צוות הגן ולנוחיות ההורים: לוח קיר בגן, דפי מידע, דואר אלקטרוני, אתר אינטרנט וכדומה. חשוב לקיים גם קשר עם הורי כל ילד וילדה באופן אישי, לדיווח על הסתגלות הילד ועל תפקודו.

ביסוס קשר של אמון הדדי ושיתוף בין צוות הגן לבין משפחתו של כל ילד וילדה משפיע על הסתגלותם לגן, על הביטחון העצמי שלהם ועל תחושת השייכות שלהם למסגרת.

במקביל לפעילויות שהגננת וצוות הגן יוזמים, הורים יוזמים מעורבות על פי צורכיהם ונכונותם. חלקם יקיימו קשרים הממוקדים בילד והילדה שלהם - בכל הנוגע להתקדמות הלימודית והחברתית. הורים אחדים יבחרו בפעולות התנדבותיות מזדמנות ובתרומה לכלל המסגרת החינוכית. חשוב שהגננת וצוות הגן יכבדו ויאפשרו דפוסי קשר מגוונים.

תקשורת עם כלל ההורים

ניתן להכין דף מידע עם שעות ליצירת קשר טלפוני, דרכים ליצירת קשר עם הגננת, מנהלת הגן, רשימת טלפונים/ פלאפונים של ילדי הגן ושל חברות צוות הגן.

ניתן להכין דפי קשר על הנעשה בגן בימים הראשונים שיועברו במגוון דרכים: דואר אלקטרוני, לוח הורים, דף קשר לחלוקה בסוף השבוע וכולי. דף קשר זה עשוי לכלול בקצרה מידע על מה נלמד באזורי המשחק והפעילות השונים, שירים וסיפורים, המלצה על ספר, מה ראינו בחצר הגן ועוד.

תקשורת פרטנית עם הורי כל ילד

ניתן לשלוח פתקים/מכתבים קצרים אישיים לכל משפחה בסוף כל שבוע בחודש הראשון ובהם לספר פכים קטנים: המקום המרכזי שבחר הילד לשחק השבוע, הילדים שעמם שיחק, פעילות שבה נהנה להשתתף ועוד. מידע מסוג זה עשוי ליצור קשר ראשוני חיובי בין ההורים וצוות הגן ולפתוח ערוצי תקשורת משמעותיים בהמשך.

עבודת צוות
לקידום
העבודה
החינוכית בגן

עקרונות לקיום פגישת היערכות

מתוך עשייה חינוכית בגן הילדים קווים מנחים לצוות החינוכי, משרד החינוך 2010:

על הצוות הקבוע של הגן נמנים הגננת-מנהלת הגן, הסייעת, גננת משלימה וסייעת משלימה. יש גנים, שבהם מצטרפים לצוות הגן אנשי מקצוע נוספים כמו: גננת משלבת, מורה לחינוך גופני, מורה לריתמוזיקה ומתנדבים.

הגננת, מנהלת הגן, אחראית על תכנית העבודה וביצועה, מכוונת ומובילה את הצוות לעבודה הפדגוגית-דידקטית בגן, אחראית על דרכי מעקב והערכה, מנהלת את הקשר עם ההורים ועם גורמים נוספים ומנהלת את ההיבטים הארגוניים של הגן. גורמים חיצוניים לגן מהווים מקור לתמיכה, הדרכה והתמקצעות לגננת ולצוות החינוכי: מפקחת, מדריכות מקצועיות, פסיכולוג חינוכי (מהשירות הפסיכולוגי החינוכי היישובי), יועצת חינוכית, גורמים מהרשות המקומית ואחרים. צוות הגן, על פי הגדרת הגישה המערכתית, מהווה מערך מאורגן של אנשי מקצוע, שיש ביניהם זיקה הדדית. הם שואפים להגיע יחד ליעדים משותפים ופועלים כיחידה שלמה להשגתם. הדרך המובילה לתוצאה רצופה פעילויות, קשרי גומלין והשפעה הדדית.

עבודת צוות, המושתתת על תקשורת ישירה ושיתוף פעולה היא בעלת חשיבות מרכזית ומקדמת:

יצירת אקלים גן מיטבי

השגת המטרות החינוכיות וקידום התפתחותם של הילדים

תקשורת ושיתוף עם הורי הילדים

הרחבת מעגל ידע וצמיחה מקצועית לחברי הצוות

*הצעה לפעילות לפני פתיחת שנת הלימודים

מומלץ שהגננת, מנהלת הגן, תיזום מפגש משותף באווירה חגיגית לכל הצוות הקבוע של הגן.

מטרות המפגש

היכרות, דיון משותף להצגת הציפיות של כל אחד מחברי הצוות, לקביעת ערוצי תקשורת ונוהלי עבודה, להגדרת תחומי האחריות של כל אחד מחברי הצוות, לקביעת תאריכים למפגשי צוות על פי תכנון ידוע מראש לאורך השנה, להגדרת האחריות מול הורי הילדים ודרכים לתקשורת עמם, לקביעת נהלים לתקשורת עם גורמי חוץ. חשוב שצוות הגן יתכנן מתחילת השנה את אספות ההורים בהתאם למטרות ולתכנית השנתית ושכל אחד מחברי הצוות יביע את דעתו ועמדתו באשר לשיתופו במפגשים עם ההורים. תכנון משותף של התנהלות צוות הגן וחלוקת אחריות החל מהיום הראשון ובחודשי השנה הראשונים יקלו על ההתארגנות הראשונית ויבססו יחסי עבודה של שיתוף ושביעות רצון. בפגישת הצוות ניתן לחלק מטלות ומשימות לקראת פתיחת שנת הלימודים.

עקרונות לקיום פגישת ההיערכות

- חשוב לבנות את המפגש כדיאלוג משמעותי ומכבד.
- חשוב לקבוע ולהודיע על מועד המפגש במשותף ולהציע נושאים לדיון, כדי לאפשר לצוות הגן היערכות מוקדמת.
- חשוב לערוך היכרות בין כל אנשי הצוות.
- בראשית השיחה חשוב להדגיש את האינטרס המשותף ולמקד את מטרת המפגש בהיערכות לביצוע העבודה בגן ביעילות מרובה ולשביעות רצון כל השותפים: צוות, ילדים והורים.
- חשוב לערוך תיאום ציפיות לגבי תחומי אחריות של כל אחת מחברות הצוות. במוקד השיח תעמוד השאלה מה מצופה מכל אחד מחברות הצוות בעבודה עם הילדים וההורים. לאחר מכן יש להגדיר את תחומי האחריות ולעשות חלוקת עבודה.
- ניתן להציג בפני הצוות את התכנית השנתית בקווים כלליים ולשלב העברת מידע על המטרות והדגשים לשנת הלימודים, על פי הנחיית האגף והפיקוח.
- מומלץ לקבוע ערוצי תקשורת ונוהלי עבודה בין חברות הצוות, כמו גם תקשורת עם גורמי חוץ.
- חשוב להציג תכנית שנתית של מפגשי הצוות.
- מומלץ להציג את "תיק ניהול גן" לכלל צוות הגן.
- תיק ניהול הגן הוא תיק המארגן מידע והוא מיועד לכלל אנשי הצוות. על התיק להיות זמין ומונח במקום מוסכם ונגיש. חשוב שתיק הגן יכלול:
- רשימת קשר של הורי הגן כולל טלפונים לשעת חירום;

- רשימת טלפונים של צוות הגן, וטלפונים חשובים נוספים: עירייה, קב"ט, פיקוח, פסיכולוג, שירות פסיכולוגי ועוד;
- טפסים ובהם פרטי הילדים;
- מידע על ילדים עם אלרגיות, מחלות ועוד;
- טפסים שימושיים: טופס שחרור מוקדם, טופס תאונה ועוד;
- תכנית עבודה שנתית
- רשימת נוכחות של ילדי הגן
- סוגיות שחשוב להעלות במפגשי צוות הגן
- נקודות חזקות ואחריות: יחד עם ציון האחריות של כל אחד מאנשי הצוות, חשוב להכיר את היכולות והנקודות החזקות של כל אחד ולהשתדל להביא אותן לידי ביטוי בצורה רלוונטית ומשמעותית בעבודת הגן.
- תקשורת: חשיבות התקשורת השוטפת והגלויה בין צוות הגן. חשוב להגדיר את הקשר כקשר פתוח, בו יש לשתף בתחושות העולות תוך כדי העבודה באופן מכובד ואחראי ולא במסגרת שעות העבודה.
- תכנון העבודה: מדי פרק זמן מוגדר, על הגננת לשתף את צוות הגן בתכנית העבודה, תוך מיקוד העשייה הפרטנית בד בבד עם בניית תכנית משותפת הכוללת מזמים משותפים. עדכונים שוטפים: על הגננת לשתף את הצוות בדרכי הפעולה שלה לצורך הקניית ההרגלים, תוך הדגשת חשיבות ההרגלים לביטחון הילדים והגדרת תפקידה בכך. בזמן, יש לדון באופן ההתמודדות של הצוות החינוכי בהתנהגויות מאתגרות של ילדים, יידוע במקרים חריגים וכדומה. יחסי גומלין בין ההורים והגן: יש להדגיש את חשיבות הקשר בין הבית והגן לרווחת הילד ואת הרגישות הרבה והלויאליות להן מחויב צוות הגן. על הגננת להגדיר במפורש כי היא הסמכות היחידה להעברת מידע חינוכי להורים.
- במהלך השבוע הראשון ובחודשים הראשונים, מומלץ לשוחח קצרות עם כל חברי צוות הגן (בטלפון, בדוא"ל וכולי) לעדכונים ולעריכת שינויים בהתנהלות על פי הצרכים והתנאים המשתנים.

נהלים לגנות

משרד החינוך מפרסם נהלים בהוראות חוזרי המנהל הכללי. גננת מחויבת להכיר את הנהלים ולפעול על פיהם. החוזרים נשלחים לתיבות הדוא"ל של הגננות באמצעות "יונת דואר". האגף לחינוך קדם-יסודי מציג את הנהלים באתר האינטרנט שהוא מפעיל בכוורת אתרי אוח (פרטים בהמשך).

להלן מידע על נהלים נבחרים

נושא	תקציר	פרטי חוזר המנהל הכללי	כתובת באתר האגף לחינוך קדם-יסודי
בטיחות וביטחון ושעת חירום	חוזר זה רחב מאוד ומתייחס לנושאים הבאים: <ul style="list-style-type: none"> • הבטחת הבטיחות בגן הילדים • נוהלי הביטחון בגני ילדים • טיולים ופעילות חוץ בגן הילדים • גן הילדים - היערכות לשעת חירום / למצבי חירום 	הוראות בנושאי ביטחון, בטיחות ושעת חירום מתפרסמות מזמן לזמן בחוזרי המנהל הכללי. ההוראות שמתפרסמות אחרונות הן המחייבות. בעת כתיבת החוברת: תשס"ח/3(ב), ינואר 2008	בטיחות ביטחון ושעת חירום < בטיחות > הבטחת הבטיחות בגנים < בטיחות > בטיולים < ביטחון > שעת חירום <
הצהרת הורים על בריאות ילדים	הנוהל המחייב כל מוסד חינוכי לקבל מההורים הצהרה על בריאות ילדם בכל שנת לימודים ובכל שכבות הגיל כולל בגני הילדים	תשס"ח 8/א, אפריל 2008	אורחות חיים < בריאות > הצהרה על בריאות
רגישות יתר למזון בקרב ילדים	הנחיות להתנהלות במוסדות חינוך במקרה של ילד רגיש יתר (אלרגי) למזונות ספציפיים	תשס"ה 1/א, ספטמבר 2004	אורחות חיים < בריאות > רגישות יתר למזון

כתובת באתר האגף לחינוך קדם-יסודי	פרטי חוזר המנהל הכללי	תקציר	נושא
הורים וקהילה < תכניות נבחרות < קשר בין גן להורים	חוזר מנכ"ל מיוחד י"ז אייר תשנ"ו, מאי 1996	חוזר זה מציג את הקשר בין גני הילדים לבין ציבור ההורים ומאפייניו כבעל היבטים ייחודיים המפורטים בחוזר.	קשר עם הורים
אורחות חיים < הורים ותלמידים < קשר בין בית ספר והורים פרודים	תשס"ג 5/א, ינואר 2003	הנחיות להתייחסות ולטיפול בקשר עם הורים פרודים/ גרושים לילדים בגן	הקשר בין מוסדות חינוך ובין הורים פרודים או גרושים
ארגון ומנהל < תשלומי הורים וביטוח < תשלומים (הסבר) < תשלומי הורים < איסור גבייה מהורים < ניהול הגבייה והכספים	הוראות הקבע סג/3(א), "תשלומי הורים" סעיף 3.11.9 חוזר תשלומי הורים מתפרסם לקראת פתיחת שנה.	מתפרסם כל שנה מחדש. תשלומים אלו כוללים: ביטוח בריאות (תשלום חובה), סל תרבות, מסיבת סיום, מסיבות כיתתיות וטיוולים (תשלומי רשות).	תשלומי הורים
ארגון ומנהל < תשלומי הורים וביטוח < תל"ן בגני ילדים < אורחות חיים < חינוך גופני < פעילות גופנית בתל"ן	חוזר הוראות הקבע תשס"ד/6(א) 9.3-12 חוזר תשס"ד/4(א) 3.11-12 תכנית לימודים נוספת (תל"ן) בגני ילדים סד/2(א)	חוזרים המתייחסים להפעלת תכנית לימודים נוספת בגן הילדים, לרבות מוזיקה וחינוך גופני	תכנית לימודים נוספת (תל"ן)

נושא	תקציר	פרטי חוזר המנהל הכללי	כתובת באתר האגף לחינוך קדם-יסודי
ילדים בלתי גמולים	המלצות לטיפול בילדים שאינם גמולים מחיתולים - הוראות קבע	תשס"א/10(א) 2.2-23	כישורי חיים < ילדים שאינם גמולים
ארגון הימים הראשונים בגן	ארגון הלמידה בגני הילדים בימים הראשונים בהתאם לגיל הילדים	מ"ח/1, תשמ"ח 1988	ארגון ומנהל < פתיחת השנה < הימים הראשונים בגן
שעות פעילות הגן	הנחיות מעודכנות להפעלת יום הלימודים בגן בהתאם להסכם אופק חדש	תשע"ב/1 (ב), ספטמבר 2012	ארגון ומנהל < מנהל מוסדות חינוך < שעות הפעילות בגנים
הפעלת גני ילדים בעת השיעור	הנחיות להפעלת הגנים בעת שבת שיעור	חוזר מנכ"ל סה/9(א), כ"ב בניסן תשס"ה, 1 במאי 2005	ארגון ומנהל < שיעור גני ילדים < נוהל הפעלת גנים בעת שבת שיעור
חובת הדיווח על עברה בקטין	על הגנת חלה חובת הדיווח על עברה בקטין על פי חוק וחקירת תלמידים כקרבנות או כעדים. החוזר נוגע בשאלה של חובת הדיווח באופן כללי ומדגיש במיוחד את חובת הדיווח על עברה הנעשית על ידי מבוגר אחראי על קטין או על ידי בן משפחתו שהוא מתחת לגיל 18.	תשס"ט/3(ב)	אורחות חיים < אלימות < חובת הדיווח על עברה בקטין על פי חוק

כתובת באתר האגף לחינוך קדם-יסודי	פרטי חוזר המנהל הכללי	תקציר	נושא
<p>ארגון ומנהל < כללי < טפסים < דיווח על תאונת תלמיד < דיווח על אירוע חריג</p>	<p>בחוזר מנכ"ל "שסט/3(ב), ראה "נוהל הדיווח על אירוע חירום חריג" בנספח ג של סעיף 5.3-51 בחוזר הוראות הקבע סח/3(ב)).</p>	<p>על כל תאונה כמוגדר לעיל על מנהלת הגן לדווח מיד, ולא יאוחר מ-7 ימים לאחר המקרה, בטופס "דוח על תאונה" הרשמי של משרד החינוך, בכתב קריא ועם פרטים מדויקים, לממונים השונים המפורטים בטופס הדוח (הדיווח ייעשה גם אם הילד עדיין נעדר מהגן או לא הומצאו אישורים רפואיים; לקבלת טופסי דיווח על תאונה והנחיות, יש לפנות לאחראים על הבטיחות במחוזות או למחלקה לביטוח במשרד החינוך.</p>	<p>חובת הדיווח על כל תאונה אשר אירעה לתלמיד במהלך פעילות רשמית של המוסד החינוכי. כולל במקרה שאירע מחוץ לכותלי המוסד</p>

אתרי אינטרנט

האגף לחינוך קדם-יסודי מפעיל עבור הגננות שני אתרי אינטרנט, אתר האגף לחינוך קדם-יסודי בכוורת האתרים של אוח ואתר גנט ובוסתנט, לפיתוח מקצועי של גננות המפותח בשיתוף פעולה עם מטח. האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים של משרד החינוך מפעיל בכוורת האתרים של משרד החינוך שני אתרי אינטרנט בהם הוא מציג את תכניות הלימודים לחינוך הקדם-יסודי. אתר אחד בעברית ואחד בערבית. מנהל מדע וטכנולוגיה מפעיל עבור הגננות את אתר דע-גן, מרכז ארצי לקידום מתמטיקה מדע וטכנולוגיה בחינוך הקדם-יסודי.

אתר האגף לחינוך קדם-יסודי בכוורת האתרים של אוח

באתר הקדם-יסודי בכוורת האתרים של אוח מאורגן המידע באשכולות ליבה באופן שיטתי לפי סוגי התוכן.

באשכולות הליבה יש ספריות:

- תכניות לימודים
- תכניות נבחרות
- פעילויות
- פרויקטים מתועדים
- פרסומים
- גני ניסוי
- קישורים לאתרים

הוראות חוזרי המנהל הכללי מרוכזות באתר האגף לחינוך קדם-יסודי, לפי שיטת ארגון המידע בחוזרי המנכ"ל:

- "ארגון ומנהל" מרכז הוראות הנוגעות להיבטים מנהליים של העבודה בגן
- טפסים חיוניים לגננת מרוכזים בדרך כלל בדף אחד באתר האגף לחינוך קדם-יסודי: ארגון ומנהל < כללי < טפסים
- "אורחות חיים" מרכז הוראות הנוגעות לכישורי חיים-בריאות; אלימות; הזנה; הורים ותלמידים; חינוך גופני; משמעת
- ביטחון, בטיחות ושעת חירום מרכז את כל ההוראות בנושאי בטיחות, ביטחון ושעת חירום

אתר גננט ובוסתנט - [/http://ganenet.cet.ac.il](http://ganenet.cet.ac.il)

מטח מפתח עבור הגננות את האתר גננט ובוסתנט, בהובלת חברות המטה של האגף לחינוך קדם-יסודי, כל אחת בתחום התמחותה. האתר מהווה סביבה חדשנית וידידותית למשתמשים הן בשפה העברית והן בערבית, הוא מאפשר לגננות ללמוד בכל מקום ובכל זמן בסביבות עתירות משאבים. התכנים מוצגים באתר באמצעות אירועים בחיי הגן, תיאורי מקרה, סיפורים אישיים של גננות, הרצאות מצולמות, שיח מומחים ועוד. המידע באתר מאורגן באמצעות שני "עצי תוכן", האחד לפי אשכולות ליבה, האחר לפי המעשה החינוכי. אין עץ אחד עדיף על משנהו - אלו דרכי ארגון שונות. הגולשים מוזמנים לנווט לפי העדפותיהם. מנגנוני החיפוש והסינון של האתר יעילים מאוד וכדאי להתרגל לאתר בעזרתם מה שמחפשים. אפשר לבודד את המידע בערבית בבחירת מתוך הסרגל העליון.

גננט

ביבליוגרפיה ומקורות מידע לקריאה נוספת

גרינבאום, צ'., פריד, ד., **קשרי משפחה - מסגרת חינוך בגיל הרך (גן-ג')**, תמונת מצב והמלצות, היזמה למחקר יישומי בחינוך, האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, 2011.

גת, ל., א"ב ליצירת אקלים רגשי אמפטי בגן - ללמוד לחיות ביחד בקבוצה, **הד הגן**, מארס 2010

דיין, י., זה תיק מאד כבד - על הקשר עם ההורים, **הד הגן**, חוברת ד' סיוון תשס"ד

טל, ק., על הרגלים, מהותם, חשיבותם ודרך הקנייתם, **הד הגן**, א', תשס"ד.

טל, ק., **כשירות חברתית - התפתחות הערכה טיפוח והתמודדות עם קשיים**, 2002 הוצאת המחברת

טל, ק., שלוש ארבע לעבודה - מחשבות על שיתופי פעולה לקליטתם של ילדים בני ה-3-4 במערכת החינוך הציבורית, **הד הגן**, ד' סיון תשע"ב. משרד החינוך והתרבות, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, 2010. **עשייה חינוכית בגני הילדים.**

משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, אגף המפמ"רים, הפיקוח על החינוך המוסיקלי, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, 2009. **זמר לך בגיל הרך**, שירים לכל עת.

משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, אגף המפמ"רים, הפיקוח על החינוך המוסיקלי, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, 2011. **זמר לך בגיל הרך**, שירי חגים.

משרד החינוך, התרבות והספורט, המזכירות הפדגוגית, האגף לחינוך קדם יסוד, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, האגף לחינוך מיוחד, 2004. **"בואו נחשוב על זה..."** מדריך לטיפוח תהליכים קוגניטיביים בגן הילדים ולקידום ילדים עם קשיים התפתחותיים.

משרד החינוך, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, 2002. **מבטים**, מסתכלים בסביבה טבעית על ילדים.

משרד החינוך, התרבות והספורט, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם יסוד, האגף לתכניות לימודים, האגף לחינוך מיוחד, 2000. **על ילדים, רגשות וחברים**, טיפוח התנהגות חברתית של ילדים והתמודדות עם קשיי התנהגות.

משרד החינוך, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, 1997. **נדאי לדעת**, מדריך לניהול גן ילדים.

משרד החינוך התרבות והספורט, האגף לחינוך קדם-יסודי, המנהל הפדגוגי, המחלקה לתכניות הורים וקהילה, 1996. **לקראת שנת לימודים חדשה**, שיתוף הורים לקראת פעילות ולמידה בגן הילדים, מדריך לגננת, ירושלים.

משרד החינוך, התרבות והספורט, האגף לחינוך קדם-יסודי, האגף לתכניות לימודים, המנהל הפדגוגי, המזכירות הפדגוגית, תשנ"א. **תכנית מסגרת לגן הילדים**, ירושלים.

משרד החינוך, התרבות והספורט, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, 1995. **לשון בכל עת**, קובץ בענייני לשון, חשיבה ואוריינות לגיל הרך, פרק 11, "החופש הגדול", נופש, בילוי ובידור בשעות הפנאי, חלק חמישי, ירושלים.

משרד החינוך, התרבות והספורט, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, 1994. **לשון בכל עת**, קובץ בענייני לשון, חשיבה ואוריינות לגיל הרך, פרק 10, התחלה וסוף, חלק רביעי, ירושלים.

משרד החינוך, התרבות והספורט, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, 1994. **לשון בכל עת**, קובץ בענייני לשון, חשיבה ואוריינות לגיל הרך, מי אני ומה שמי, חלק שלישי, ירושלים.

משרד החינוך והתרבות, המזכירות הפדגוגית, הועד לחינוך יסודי, 1975. **נד"ע**, נהלים ודרכי עבודה לשבוע, ר' נסים, 1992. **בשבילי הגן: תכנית עבודה לגן הילדים הממלכתי דתי, א'**. משרד החינוך התרבות והספורט, מחלקת פרסומים הראשון בגני ילדים, הוצאת המכון לאמצעי הוראה.

סטודני, מ. "שתינו ביחד וכל אחת לחוד: היערכות הגננת והסייעת לעבודה במהלך שנת הלימודים", **הד הגן**, ג', (2009) הסתדרות המורים, עמ' 24-28.

סטודני, מ. "דרכים אפקטיביות להעברת מידע בין ההורים לגננת", **הד הגן**, ב', (2008) הסתדרות המורים, עמ' 36-39.

ספקטור, א. "בניית מודל לתיאום ציפיות בין ההורים לצוות הגן", **הד הגן**, ב', (2008) הסתדרות המורים, עמ' 30-35.

סרוף, א., קופר, ר., דהארט, ג., **התפתחות הילד: טבעה ומהלכה**. 1998, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, תל אביב.

עיריית תל אביב, מנהל החינוך התרבות והספורט, אגף החינוך, המחלקה לגני ילדים, **הנחיות לגננת ולסייעת**, אלול תש"ע, ספטמבר 2010.

פ"ש קליין, י"ב יבלון, (עורכים), 2008. **ממחקר לעשייה בחינוך בגיל הרך**, הוועדה לבחינת דרכי החינוך לגיל הרך מהדורת ניסוי, האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים, ירושלים.

Bredekamp, S.; Copple, C. (Eds.). (adopted 2009). **Developmentally appropriate practice in early childhood programs** serving children from birth through age 8. Developmentally appropriate practice in early childhood programs (Rev. Ed.), Washington, DC. <http://www.naeyc.org/files/naeyc/file/positions/PSDAP.pdf> מתוך:

Bronfenbrenner, U. (1989). Ecological systems theory. **Annals of Child Development**, Greenwich, CTC JAI Press. Vol.6, pp. 187-251

Curtis, D.; Carter, M.(2008) **Learning Together with Young Children**, A Curriculum framework for Reflective Teachers. Redleaf Press.

Curtis, D.; Carter, M.(2003) **Designs for Living and Learning: Transforming Early Childhood Environments**. Redleaf Press

נספחים

- הבאת ילדים לגן ושחרור ילדים מן הגן בליווי אחים צעירים (מתחת לגיל 10)
- רשימת נושאים לבדיקה לקראת פתיחת שנת הלימודים
- רשימה אפשרית (ולא ממצה) של ספרים ושירים מומלצים לפתיחת שנת הלימודים בגן הילדים (ובכלל)
- מסמכים פדגוגיים נבחרים ותכניות לימודים
- מסמכים שחשוב להכיר

הבאת ילדים לגן ושחרור ילדים מן הגן בליווי אחים צעירים (מתחת לגיל 10)

ילדי גן המלווים למסגרת החינוכית וביציאה ממנה על ידי אחיהם הצעירים מתחת לגיל עשר, באישור הוריהם, חשופים לסכנות ולפגיעות מסוגים שונים. אנו פונים אלייך בבקשה לקדם הסברה להורי הילדים המבקשים להפקיד את האחיות על ילדם הצעיר בידי אחיו הבוגר יותר, שטרם מלאו לו עשר שנים, להביאו או להחזירו מן הגן. על פי הנהלים, חתימת ההורים אמנם מאשרת לשחרר מן הגן ילדים עם אחים, אולם לעתים אין ההורים מודעים לסכנות וחשוב להבהיר להם כי שני הילדים כאחד נמצאים בסיכון. על מנת לדאוג ולתרום לבריאותם של ילדים אנו פונים אלייך בבקשה לזמן לשיחה הורים החותמים על מסמך המאפשר לילדם הצעיר (מתחת לגיל 10) ללוות את הילד לגן. חשוב להתייחס ברגישות ובאמון להורים אלה, שלעתים קשוי היומיום אינם מאפשרים להם למצוא פתרון אחר לילדם הצעיר. יחד עם זאת, מתפקידנו להגביר את מודעותם לצרכים ההתפתחותיים של הילדים, כמו גם להתריע על הסיכונים הקיימים.

חשוב להעלות בפני ההורים את הנקודות האלה:

1. גורמי הסיכון להיפגעות אינם רק תאונות דרכים, ולכן אף כשאין בדרך הביתה מעברי כביש, הסכנות אורבות ממקורות אחרים. למשל, מפגעים שונים בדרך.
2. לילדים מתחת לגיל 10 חסרים כלים ויכולות לזהות ולהעריך מצבי סיכון הקשורים בהתנהגות אנשים מבוגרים כלפיהם. אף אם הם מוזהרים שלא להיענות לפניות זרים, הם עלולים להתפתות למצבים מסוכנים.
3. ילדים מתחת לגיל 10 עלולים להגיב בחרדה ובבלבול במצבי חיים שהם אינם מורגלים להם ובהתרחשויות בלתי צפויות בסביבה ואלה עלולות להתרחש גם כאשר המרחק הביתה קצר. (חשיפה לאירוע טראומתי כמו פציעת אדם בסביבתם, מפגש עם בעל חיים תוקף כמו כלב משוטט וכדומה).
4. הם גם עלולים לאבד שליטה ולהגיב בחרדה בכל מקרה שבו קורה משהו בלתי צפוי לאחיהם או להם כמו נפילה, פציעה, התעלפות וכדומה.

5. ילדים מתחת לגיל 10 עלולים להגיב ללא שיפוט מציאות כלפי אחיהם הצעיר כאשר הוא מתנהג באופן המרגיז אותם או מעליב אותם וכן כאשר הוא מתנגד להם, או מתנהג בכל התנהגות בלתי צפויה אחרת.

בנוסף, חשוב להדגיש את שתי הנקודות האלה:

א. לאחר שהות של יום בגן הילדים, שבו חווה הילד חוויות רבות טובות ובחלקן מרגשות או מתסכלות, הוא זקוק להכלה של רגשותיו ולהרפיית המתח על ידי דמות של אדם מבוגר היכול להעניק לו ביטחון. נוכחותו של אח אינה מתאימה לכך.

ב. ילד מתחת לגיל 10, אף כשהוא בוגר באישיותו, אחראי, בעל תבונה רבה ויכולת התמודדות טובה נמצא בעצמו בסיכון רגשי כאשר מוטלת עליו אחריות על אחיו הצעיר מעצם לקיחת האחריות.

הערה: המלצת ארגון **בטרם** לבטיחות ילדים **והאגודה לשלום הילד** היא כי רק ילדים מעל גיל 12 יהיו אחראים על ילדים צעירים יותר.

רשימת נושאים לבדיקה לקראת פתיחת שנת הלימודים

בדיקת בטיחות המבנה ותקינותו	☐
בדיקת בטיחות החצר ומתקני החצר	☐
בדיקת בטיחות ותקינותו של הציוד הקבוע	☐
הודעה לבעלות או לרשות על ציוד חסר או ציוד שאינו תקין	☐
בדיקת תקינות טלפון, לחצן מצוקה, אזעקה, מכשירי חשמל ותאורה	☐
ניקיון הגן וניקיון הציוד שבתוכו	☐
ניקיון המרחב המוגן וארגונו	☐
ניקיון החצר והגינות	☐
הכנת מקומות אישיים לחפצי ילדים	☐
ריענון אבזרים ומשחקים	☐
חידוש ציוד מתכלה	☐
תכנון וארגון אזורי הפעילות והמשחק שונים	☐
ארגון סביבה חינוכית מזמינה שאינה גדושה בגירויים	☐
ארגון לוח הורים ופרסום התנהלות הגן בימים הראשונים	☐
עדכון רשימת התלמידים	☐
תכנון מפגש ראשון עם הילדים והוריהם	☐
תכנון אספת הורים ראשונה	☐
תיאום ציפיות עם אנשי הצוות	☐
	משהו אחר שחשוב לי:

רשימה אפשרית (ולא ממצה) של ספרים ושירים מומלצים לפתיחת שנת הלימודים בגן הילדים (ובכלל!)

ספרים

המחבר	הספר	המאייר	הוצאה לאור
תמר ארד	אמא תחזור עוד מעט	גיל לי-אלון	יסוד
נעמי בן גור	פוף מוצא חברים	פפי מרזל	הקיבוץ המאוחד
תמר ברגמן	איפה	רותי מודן	ספרית פועלים
דוד גרוסמן	אל תדאגי רותי	הלה חבקין	עם עובד
נירה הראל	תגידי איך קוראים לך	אלישבע געש	הקיבוץ המאוחד
קולט זוננברג	הנשיקה שתפסה את אמא	קמחי יעל	אופיר
חוה טל	ילד חדש בא לגן	אורה שוורץ	ספריית הפועלים
נורית יובל	גל הולך לגן	אלישבע געש	נץ קמרי
קיפניס ליון	אני הולך לגן	נורית יובל	אורנית
שולה מודן	ליאור בכה כשאמא הלכה	יעל ליאור	אדם
מזל סבנר	צנצנת הדמעות של דביר	בעז גבאי	אוריון
מיכל סנונית	שלום גן, אני כאן!	איריס הלר	ביתן
פנינה קז	ברלה ברלה בוא לגן	פפי מרזל	כתר
י"ד קמזון	ילד קטן הלך לגן	ה. הכטקופף	ספר לכל
רמי רחמים	כיף לי בגן	הלה מעוז	שמואל זימזון
סמדר שיר	חיבוקי הולך אתי לגן	ירון חולין	משכל

שירים

השיר	המשורר	מתוך	הוצאה
אמא הביאה את דדי לגן	יהודה עמיחי	הזנב השמן של הנומה	שוקן
בגן החדש	תמר פיש-נחשון	בגן שלנו שמח	עמיחי
בוקר טוב	ע. הלל	בוקר טוב	הקבוץ המאוחד
ביום הראשון בגן	רבקה אליצור	סוד כמוס לדובי	מסדה
הגן היה סגור	נירה הראל	גן שלנו, אני ואתם	עם עובד
הגן של רוני	דבורה עומר	לחול ולחג	לוי-אפשטיין
ילדי הגן	נורית יובל	רגליים שמחות	כתר
יש לי חבר בגן	זאב ליכטנזון	אוהבת לא אוהבת	כתר
לבדי	מרים ילן-שטקליס	שרשרת זהב	אחוזת בית ספרים
נא להכיר	חגית בניזמן	כשאמא הייתה קטנה	הקבוץ המאוחד
עוד שנה בגן	נעמי אבי יצחק	באמצע המשחק	ספרית מעריב
פתאום אני שמחה	לאה נאור	פתאום אני שמחה	לאה נאור

שירים מולחנים

השיר	משורר	מלחין
איך שיר נולד	יהונתן גפן	יוני רכטר
איתן	דליה רביקוביץ	מוני אמריליו
אני אוהב	יהונתן גפן	יצחק קלפטר
אל הדרך	שמרית אור	נורית הירש
אלף-בית	נעמי שמר	נעמי שמר
אני נשאר אני	דתיה בן דור	דתיה בן דור
בשנה הבאה	אהוד מנור	נורית הירש
דני גיבור	מרים ילן-שטקליס	מרקס למפר
הילדה הכי יפה בגן	יהונתן גפן	יוני רכטר
והילד הזה הוא אני	יהודה אטלס	אבנר קנר
וזהו רק ההתחלה	נעמי שמר	נעמי שמר
ילד פלא	לוי קיפניס	קובי אשורת
כובע קסמים	לאה גולדברג	רמי קלינשטיין
מזל שאני אני	ע. הלל	סשה ארגוב
מיכאל	מרים ילן-שטקליס	שמוליק קראוס
פתחו את השער	קדיה מולדובסקי	נחום נרדי
שיהיה לנו טוב	דתיה בן דור	דתיה בן דור
שנים עשר ירחים	נעמי שמר	נעמי שמר
שתי בנות	חיים נחמן ביאליק	נחום נרדי
תן ברכה	מתוך: תפילת שמונה עשרה	נורית הירש
תפילה	לאה גולדברג	דרורה חבקין

מסמכים פדגוגיים נבחרים ותכניות לימודים

האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים של משרד החינוך מפעיל בכורת האתרים של משרד החינוך שני אתרי אינטרנט בהם הוא מציג את תכניות הלימודים לחינוך הקדם-יסודי. אתר אחד בעברית ואחד בערבית. ניתן לרכוש את תכניות הלימודים באמצעות האתר של גף פרסומים הנמצא בכורת אתרי האינטרנט של משרד החינוך. האגף לחינוך קדם-יסודי מציג את תכניות הלימודים באתר הקדם-יסודי בכתובת: מדיניות < תכניות לימודים.

חומרי הוראה ולמידה שמפיק משרד החינוך עבור גנות מוצגים באתר של האגף לחינוך קדם-יסודי לפי התוכן באשכולות הליבה. בכל קטגוריה יש ספרייה בשם 'פרסומים', בה מרוכזים מדריכים לגנת ופרסומים חיוניים נוספים לעבודת הגנת. לדוגמה, תכניות ומדריכים לגנת בנושאי אמנויות מוצגים בכתובת: אתר האגף לחינוך קדם-יסודי < אמנויות < פרסומים

מסמכים נבחרים ותכניות לימודים

מסמך	תקציר	פרטים הפרסום	כתובת באתר האגף לחינוך קדם-יסודי
עשייה חינוכית בגן הילדים, קווים מנחים לצוות החינוכי	החוברת מביאה בתמציתיות נושאים שונים שמטרתם להוביל להשגת היעדים המרכזיים בעבודה בגנים. מוצגת התפיסה החינוכית שבבסיס העבודה בגן על פיה מתווה מנהלת הגן בשיתוף הצוות החינוכי את דרכן הייחודית המותאמת לאוכלוסיית הגן ולקהילה שאליה הוא משתייך	משרד החינוך, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי (2010)	מדיניות < מדיניות תשע"ב < קווים מנחים עשייה חינוכית בגן הילדים

מסמך	תקציר	פרטים הפרסום	כתובת באתר האגף לחינוך קדם-יסודי
תכנית מסגרת לגן הילדים גילי 6-3	תכנית מסגרת לגן הילדים גילי 3-6 הממלכתית והממלכתית דתי, הערבי והדרוזי	משרד החינוך, התרבות והספורט, האגף לחינוך קדם-יסודי, המנהל הפדגוגי, האגף לתכניות לימודים, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכניות לימודים (תשנ"ה)	מדיניות < תכניות מסגרת < תכנית מסגרת לגן הילדים
תכנית מסגרת לילדים מתקשים בגיל הרך בגן הילדים	תכנית מסגרת לילדים מתקשים בגיל הרך בגן הילדים הרגיל, המשולב והמיוחד, הממלכתית והממלכתית- דתי	משרד החינוך, התרבות והספורט, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכניות לימודים, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, האגף לחינוך מיוחד, (תשנ"ו)	מדיניות < תכניות מסגרת < תכנית לילדים מתקשים
תשתית לקראת קריאה וכתובה בעברית, וערבית, תכנית לימודים לגן הילדים (מהדורת ניסוי)	תכנית לימודים לגן הילדים "תשתית לקראת קריאה וכתובה" מהווה חלק מתכנית הליבה לגני הילדים. מטרת התכנית לקדם את האוריינות הלשונית המוקדמת של ילדי הגן, תוך הדגשת הרכיבים אשר סוללים את הדרך לרכישת מיומנויות קריאה וכתובה.	משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים (2006)	אתר האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים < חינוך קדם-יסודי < תכניות לימודים אתר האגף לחינוך קדם-יסודי < מדיניות תכניות לימודים ➤

כתובת באתר האגף לחינוך קדם-יסודי	פרטים הפרסום	תקציר	מסמך
<p>אתר האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים < חינוך קדם-יסודי > תכניות לימודים</p> <p>אתר האגף לחינוך קדם-יסודי < מדיניות תכניות לימודים</p>	<p>משרד החינוך והמזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי (2010)</p>	<p>כתיבת תכנית הלימודים במתמטיקה לגן נעשתה על ידי ועדה שכללה מומחים למתמטיקה מהאקדמיה, ממכללות להכשרת עובדי הוראה ומחנכות הגיל הרך (מפקחת, מדריכה וגננת). תכנית לימודים זו היא מחייבת ותחליף את "תכנית המסגרת" משנת 1995 בנושא זה. התכנית מיועדת לעובדי חינוך בגיל הרך ומתייחסת למתמטיקה כתחום דעת.</p>	<p>תכנית לימודים במתמטיקה לגן הילדים בחינוך הממלכתי והממלכתי-דתי</p>
<p>אתר האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים < חינוך קדם-יסודי > תכניות לימודים</p> <p>אתר האגף לחינוך קדם-יסודי < מדיניות תכניות לימודים</p>	<p>משרד החינוך, האגף לתכנון ופיתוח תכניות לימודים (2009)</p>	<p>תכנית הלימודים במדע וטכנולוגיה לגיל הרך היא חולייה נוספת בשרשרת הפעולות שמשרד החינוך יוזם במטרה לבסס ולחזק את העיסוק בנושאים אלו בגני הילדים. תכנית הלימודים הוכנה בידי ועדה שכללה אנשי אקדמיה, אנשי מטה משרד החינוך ואנשי שטח המלמדים ומדריכים בגני הילדים. הרכב זה אפשר לקשור בין תאוריות של הוראת מדעים וטכנולוגיה בגיל הרך ובין תרבות הגן ומאפייני העבודה בו.</p>	<p>תכנית לימודים במדע וטכנולוגיה בגן הילדים ממלכתי וממלכתי-דתי</p>

מסמך	תקציר	פרטים הפרסום	כתובת באתר האגף לחינוך קדם-יסודי
תכנית לימודים בחינוך גופני לגיל הרך	התכנית חינוך גופני לגיל הרך מיועדת לגננות וכן למורים לחינוך גופני בגן הילדים ובכיתות א' ו-ב' בבית הספר היסודי	משרד החינוך, התרבות והספורט, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ופיתוח תכניות לימודים (2007)	אתר האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים < לימודים > חינוך קדם-יסודי < תכניות לימודים אתר האגף לחינוך קדם-יסודי > מדיניות תכניות לימודים
מבטים, מסתכלים בסביבה הטבעית על ילדים	«מבטים» היא חוברת הדרכה לעריכת תצפיות בסביבה הטבעית של הגן, המיועדת לגננות ולאנשי מקצוע נוספים. העובדים בגני ילדים.	מבטים, מסתכלים בסביבה הטבעית על ילדים, האגף לחינוך קדם-יסודי, משרד החינוך, 2002	מדיניות < הערכה > מבטים < מדיניות > הערכה < אטלאלאת
כדאי לדעת – מדריך לניהול גן ילדים	לקט הנחיות והצעות שימושיות לניהול והפעלת גן ילדים	האגף לחינוך קדם-יסודי, 1997	ארגון ומנהל < פרסומים > כדאי לדעת
גם וגם בגן מדריך לגנות ולצוות הגן	אוסף מאמרים המתייחסים לנושאים הקשורים לאוכלוסיות ייחודיות בגן כגון: תאומים ושלישיות בגן הילדים, אבא במילואים, הורים גרושים, ילדים חולים וכולי	משרד החינוך, התרבות והספורט, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי תשס"ד (2003)	כישורי חיים < פרסומים > גם וגם בגן
התמודדות עם מצבי לחץ בעתות חירום בגן הילדים	ערכה לגננת ולצוות הגן המציג עקרונות התערבות, דרכי התערבות לטווח המידי ולאורך זמן, הערכות ארגונית וכולי	משרד החינוך, המנהל הפדגוגי, אגף שפ"י והאגף לחינוך קדם-יסודי, שבט תשס"ג, ינואר 2003	בטיחות ביטחון < ושעת חירום > ערכה לגננת ולצוות הגן < ערכה לעת חירום

מסמך	תקציר	פרטים הפרסום	כתובת באתר האגף לחינוך קדם-יסודי
<p>ציוד תקני לגני ילדים</p>	<p>מדריך שהוכן על ידי צוות באגף לחינוך קדם-יסודי, ומטרתו בניית סביבה חינוכית מותאמת לגיל הילדים ולצורכיהם בכל מוסדות החינוך לגיל הרך. הנחת היסוד בכתיבת המדריך הייתה הכנת רשימת ציוד, שתהווה בסיס לתכנית הצטיידות אחידה ומתאימה לכל גני הילדים.</p>	<p>משרד החינוך, התרבות והספורט, המנהל הפדגוגי, האגף לחינוך קדם-יסודי, תשס"ד-2004</p>	<p>מדיניות < ארגון ועיצוב סביבה < ציוד תקני לגנים</p>

חשוב להכיר

<p>ארגון ומנהל < סייעות גני ילדים הגדרת תפקיד הסייעת</p>	<p>אוגדן משרד הפנים</p>	<p>הגדרת תפקיד הסייעת בגני הילדים על פי הנחיות משרד הפנים ומרכז השלטון המקומי</p>	<p>הגדרת תפקיד הסייעות</p>
---	-------------------------	---	-----------------------------------